

LLUC

maig 73

l'ensenyament, una

problemàtica d'ara

Llibres rebuts

EDITORIAL CORT

J. MANRESA, *Primer banyador blau marí*. Premi Ciutat de Manacor de narració 1972. Palma de Mallorca 1973.

EDITORIAL ANAGRAMA

M. VAZQUEZ MONTALBAN, *Guillermotta en el país de las Guillerminas*.
L. MARISTANY, *El gabinete del doctor Lombroso*.
R. BELLOUR, *El libro de los otros*.
J. L. BRAU, *Biografía de Antonin Artaud*.
W. GOMBROWICZ - J. DUBUFFET, *Correspondencia*.
W. GOMBROWICZ, *Autobiografía sucinta. Textos y entrevistas*.
A. SANDAUER - R. CANO, *Sobre Gombrowicz*.

Banderins

SALMA

Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

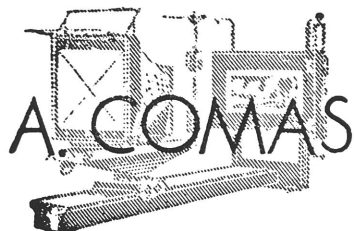
D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

MAGATZEMS SALVAT, S. A.

Colón, 2, 4 i 10

PALMA DE MALLORCA

CORREU

INFORMACIÓ SOBRE UNA PERSONALITAT CATALANA

MANUEL GONZÁLEZ ALBA. Quedem agraïts a totes les persones que ens comuniquin records i dades sobre el nostre pare, el gramàtic, editor i home de lletres, Manuel González Alba, mort el 6 d'octubre de 1934. Tota la documentació (correspondència, retalls de premsa, referències bibliogràfiques, etc.) que se'ns envii, destinada a ser utilitzada en la confecció d'una biografia, serà objecte de la més gran cura i retornada immediatament després de ser fotocopiada. Adreceu les informacions a: Pau i Medir González i Castells, Apartat 58, Valls (Tarragona), o bé a: Jordi González i Castells, 7, rue de Carouge, 1205 Genève (Suïssa).

Cada poble
llaura
el seu futur

¿ENCARA NO SOU SOCI
D'OBRA CULTURAL BALEAR?

IMPRESA SS. Cors - Balmes, 89 (Ciutat de Mallorca)

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

PORTADA: L'Educació és un problema fonamental dins la societat nostra. És el tema d'un interessant col·loqui que publicam en aquest número. (Disseny: JAUME CABRER i JAUME SOLER).

Sumari

L'ESGLÉSIA NOSTRA:

Cuba, dotze anys després, per *Jaume Reynés* . . . 2

TEXTOS:

Taula rodona: L'Educació: un problema d'avui, intervenen Jaume Adrover, Jaume Bonet, Andreu Ferret, Climent Garau, Gabriel Janer, Pere Llabrés, Anna Moll, Lluís Pomar, Melcior Rosselló, Bartomeu Rotger, Gabriel Sampol i Francesc Sansó 5

Conversa amb Bartomeu Seguí, per *Damià Ferrà-Ponç (amb textos de Pere J. Barceló, Bartomeu Ferrà i Joan Alomar)* 10

En la mort de Mn. Isidor Macabich, per *Marià Villangómez*. 14

Els glosadors de Montuïri (II), per *Joan Miralles* . . . 16

Les cusses no gisquen, un conte de *M. Bauçà* . . . 24

ESQUEIXOS:

Papers d'antany:

Miquel S. Oliver, per *Gabriel Alomar (presentació a cura d'Antoni-Lluc Ferrer)* 19

La literatura sobre la guerra a Mallorca, per *J. Mas-sot i Muntaner* 22

NOTICIARIS:

(I) Rosa dels Vents:

De Mallorca. Quejío: un crit d'angúnia a Son Gotleu, per Antoni Tarabini 25

De Menorca. Cultura i/o benefici?, per J. M. Quintana 26

(II) L'Església que navega a Mallorca, per *Joan Manuel Lete i Pere Llabrés* 27

L L U C

Revista mensual. Any LIII - n.º 626, Maig 1973

Direcció i Administració: PP. MISSIONERS DELS SS. CORS

C/. de la Pau, 3 (Ciutat de Mallorca) Tel. 21 23 56 - Apartat n.º 619

Director: GABRIEL FUSTER i MAYANS

Conseller-Delegat: JAUME REYNÉS i MATAS

Caps de Redacció: PERE LLABRÉS i MARTORELL i JOSEP M. LLOMPART DE LA PENYA

Secretari tècnic: DAMIÀ FERRÀ-PONÇ

Administrador: GASPAR REINÉS

Consell de Redacció: MIQUEL GAYÀ i SITJAR, GABRIEL JANER i MANILA, ISIDOR MARÍ i MAYANS, JOAN MIRALLES i MONSERAT, ISABEL MOLL i BLANES, MANUEL SOLER i PALÀ i ANTONI TARABINI.

Subscripció: 200 ptes. anuals

Estranger: 250 ptes. anuals

Preu de l'exemplar fora de subscripció: 25 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

L'ESGLÉSIA NOSTRA

Cuba, dotze anys després

(Il·lustracions de la premsa cubana de l'època)

per Jaume REYNÉS

Acab de rebre el butlletí oficial de la Unió de cubans exiliats, que publica a Caracas Mons. Boza Masvidal, antic bisbe auxiliar de l'Havana. Vivim una de les hores més difícils de la nostra història, que es concreta per a nosaltres en la realitat de l'exili... Si no sabem afrontar positivament aquesta situació, tenim les conseqüències següents: A l'ordre religiós, refredament. A l'ordre patriòtic, despreocupació. A l'ordre social, egoisme.

Es compleixen dotze anys d'aquell 1.5.61 quan En Fidel rugí per primera vegada: *Allò que els rebenta és que hem fet una revolució socialista davant els seus nassos!*

Ja fa dotze anys que vaig sortir de Cuba, plorant de ràbia i impotència.

Avui em deman, dotze anys després: Com actua l'Església davant la revolució? Quina virulència i quina veritat conserven els discursos del líder? Què pot aportar la pàgina d'aquesta història a la nostra Església espanyola?

TEMPS DE CONTRAREVOLUCIÓ

El mateix Fidel ha jutjat recentment, a Xile, aquells esdeve-

niments: *No podem dir que a Cuba els cristians aportassin el millor de ells a la revolució. Hem de dir que els elements religiosos, els factors religiosos no jugaren un rol com a tals en el procés revolucionari cubà (18.11.71.)* Podeu llegir les cites d'aquest viatge a *Hechos y Dichos* 426 (1972) 31-39).

Un judici prou benèvol, que no dona una idea adequada de com foren les relacions entre l'Església i l'Estat. Els cristians aportaren, més tost, les seves forces a la contrarevolució. S'identificà l'Església amb la contrarevolució. Basti dir que es persegüí com un delictes contrarevolucionari el dibuix d'aquell peixet estilitzat que fou l'anagrama cristià de les catacombes.

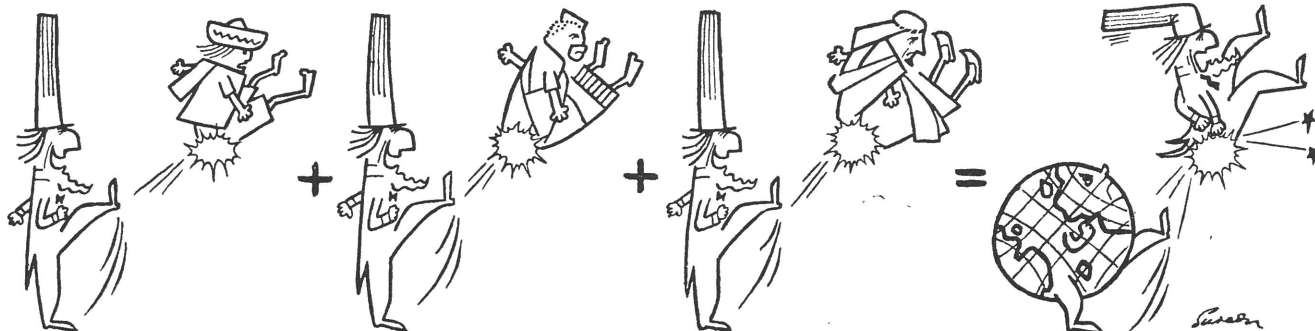
Resumesc a continuació alguns moments dialèctics o de «praxi» més significatius.

Trair el pobre és traïr el Crist. Servir la riquesa és traïr el Crist. Servir l'imperialisme és traïr el Crist. (Fidel 2.9.60).

El P. Germán Lence (excomunicat, que recorria l'illa organitzant mitins revolucionaris), digué a una conferència televisada amb l'agrupació *Con la Cruz i con la Patria*: *El sermó de la mun-*

tanya és el manifest del cristianisme al món, no la Carta de l'Atlàntic... Se salvarà el qui donà menjar al famolenc, de beure a l'assedegat, vestí el despullat i visità el pres, i es condemnarà qui no ho faci... Pel creient, encara que aquestes paraules foren dites al segle I, s'han dites pel 1960, a Cuba, o per l'any deu mil, i ningú, sacerdot, bisbe o papa, poden corregir-li la plana a Jesucrist. Sobre la propietat privada aduí l'exemple dels Fets i dels sants Pares: *El jorn del judici sabrem quins han estat els motius que impulsaren la nostra jerarquia a condemnar-nos per defensar l'any 1960 el que era vida comú entre els cristians del segle I i avui és llei revolucionària (17.12.60).*

1961 és batiat amb eufòria l'Any de l'Educació. Però el 3 de Gener hi ha alarma general. La TV i les emissores radiofòniques formen *La Gran Cadena de la Libertad*, avisant el poble sobre una invasió que no es produeix de moment. Dia 11, Eisenhower romp les relacions amb l'illa. Poc després John Kennedy jura la constitució americana. Els col·legis privats (molts d'ells religiosos) preparen una vaga general. La

EL MUNDO SE VUELVE CONTRA ELLOS

premsa comença una campanya de denúncies de casos d'estudiants sancionats o engegats pel seu credo revolucionari, i de capellans reaccionaris salvats amb dificultats de les ires del poble. La *Quincena*, revista catòlica, i les cartes pastorals dels bisbes es converteixen en dos bastions contra el Govern.

Necessitam comprendre de bon de veres quines són les forces socials que sostenen la revolució i quines són les forces socials que combaten la revolució... (Veus: Els capellans)... Els capellans? Per què?... (Una al·lota: Perquè són reaccionaris) Mem, escrigueren ahir qualche pastoral contra el robatori, per exemple? (Crits de no!) Qualcú de vosaltres veié qualche pastoral en defensa dels talladors de canya? (No!) Demanant escoles pels allots del camp? (No!) Combatint l'assassinat de líders obrers i estudiantils? (No!) Protestant contra el preu de les Companyies Elèctrica i Telefònica? (No!) Mai. Protestaren mai contra la política? Contra l'especulació dels productes alimentaris? Contra les rendes altes? Protestaren contra el joc? Contra el contraban? (Crits sempre repetits de no!) Quan s'aturà un d'aquests senyors a combatre la discriminació racial? Quan, a combatre la prostitució, no com a mal en si mateix, sinó com a conseqüència del règim social? Quan es dedicaren a combatre els saltejadors?

Beneïen aquí qualsevol lladre que repartís amb ells les seves miques, i beneïen el tirà, i beneïen tots els lladres; no escrivien cap pastoral contra ells! El catecisme diu: No robaràs, i aquí robaven i ells eren amics dels qui robaven! No mentiràs, i tot era una mentida i es vivia en vergonyosa complicitat amb la mentida!... Es divorciaren de les masses, es divorciaren del poble i prostituïren l'essència del cristianisme primitiu... Estaran contra Crist, perquè Crist digué que era més difícil que un ric entràs en el regne dels cels que no que un camell passàs pel cós d'una agulla. (Fidel, 11.2.61?).

Impressió de sentir-se vigilats, espiats per mil ulls. Entre el poble es multiplica l'acudit polític, tan graciosament cubà. Es posa Déu i la Mare de Déu en contra del règim. Noves versions de la cançó baturra: «La Virgen del Pilar dice que no quiere ser francesa...».

A la TV, treuen el P. Francisco, un capellà capturat a les guerrilles de l'Escambray. El 17 d'Abril hi ha un desembarc a la «bahía de los cochinos». Fracassat, tres capellans espanyols són capturats entre els invasors.

Ja fa temps que s'acusa els sacerdots («feixistes», «falangistes...») d'enverinar la joventut i de fomentar el terrorisme. Es repeteixen mil i una vegades slogans provocatius:

Mamita no quiere que vaya a la [Iglesia porque los curas falangistas me convierten en terrorista.

O aquest altre: *Fidel, seguro, a los curas dales duro!*

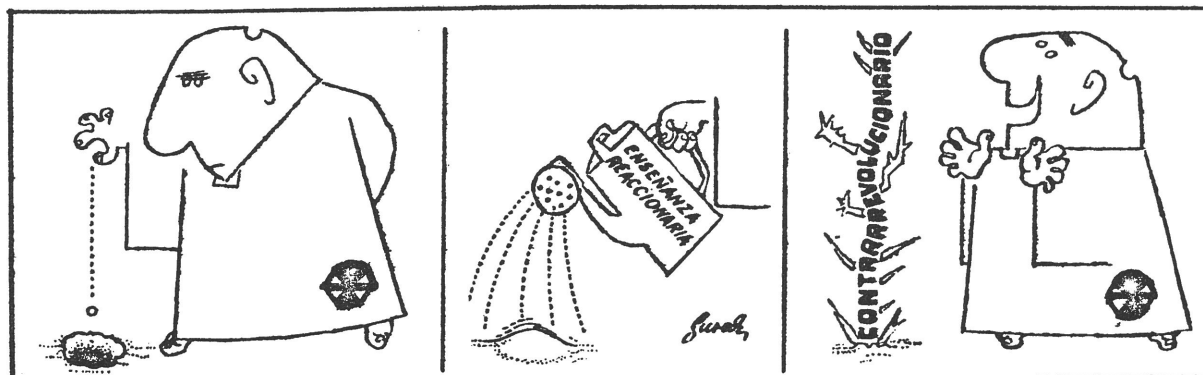
I aquest tercer: *Que los curas corten caña, y si no quieren cortar que se vayan para España.*

Finalment, el primer de Maig de 1961 el Primer Ministre intervé tots els col·legis privats i anuncia la pròxima expulsió dels sacerdots estrangers. Llei que no s'arribarà a donar, perquè molts parteixen quan es troben sense ministeri ni de què viure. Oficialment, han partit els dolents, els contrarevolucionaris, els traïdors, els quintacolumnistes...

TEMPS DE REVOLUCIÓ

No vull canonitzar els temps heroics de la revolució cubana. Hi hagué molta repressió injusta i violenta. I em sembla ingenu que González Ruiz citi el P. Sardiñas com si fos el *Camilo Torres* cubà. Però afegesc que em pareixen justes les paraules d'En Fidel a Xile, quan ha mirat enera: La nostra revolució no es caracteritzà mai per l'anticatolicisme, l'anticristianisme o cap altra forma d'antireligiositat. No era una religió popular. Fou utilitzada per la campanya contrarevolucionària internacional. Posteriorment, quan la burgesia ja

MALA SEMILLA.

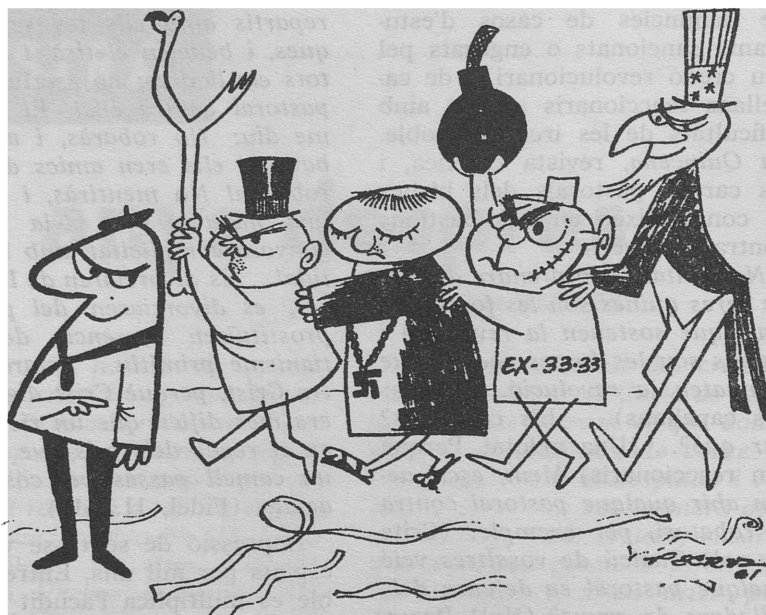
Caricatura contra l'ensenyament religiós

no tenia res que perdre, hem arribat a una situació de pau i harmonia amb l'Església, a un clima de bones relacions. Ben diferent hauria estat, si haguéssim pogut comptar amb el moviment revolucionari que avui es dona al si de l'Església, a altres països d'Amèrica! Ara no tendríem només una coexistència, sinó relacions immillorables (16 i 18.11.71).

Després afegí mirant endavant: *Ens hem referit moltes vegades a la història del cristianisme, a aquell cristianisme que engendrà tants de màrtirs, tants d'homes sacrificats per la fe. I sempre tindrem el nostre respecte més profund pels homes que són capaços de donar la vida per la seva fe. ¡Pels que no sentirem ja mai cap respecte és pels homes... que no són capaços de donar la vida per res ni per ningú!». Quants de punts de coincidència no trobam entre els marxistes i aquests capellans humils que coneixen la fam, la malaltia, la mort, el dolor humà, que treballen i s'identifiquen amb els humils. L'ideal de conducta per un comunista són aquestes mongetes consagrades als leprosos, als hospitals, als treballs abnegats i perillosos (Punto final 146 (1971) 54ss.).*

Sé que no ha arribat a tots el temps d'una revolució de signe socialista. Comprenc l'exili dolorós per motius polítics dels amics cubans exiliats. Però no puc acceptar que ho disfressin d'exigències religioses, com si la fe els demanàs una nova croada contra els rojos...

He llegit amb detenció *Datos para un análisis del Movimiento Cristiano para el Socialismo* que publicà la revista espanyola *Iglesia-Mundo* 31 (1972) 27-39. Estic d'acord en que la via d'un socialisme marxista, no és l'única. Les paraules següents les trob més discutibles: *Si els teòlegs de l'alliberació creen una teologia marxista, sàpiguen que la base cristiana no els acceptarà mai. Primerament, perquè és l'antítesi del realisme. En segon lloc, perquè*

—*Ya hace rato que yo conozco esta comparsa.*

por Pecruz.

Feien desfilar l'Església de bracet del capitalista desposeït («siquitrillados»), del terrorista i del ianki.

no serà ni teologia ni cristiana. I en tercer lloc, perquè no estan disposats a enfeudar la seva fe en cap mena de cul de sac (p. 38). A quins cristians de la base es refereixen? A la nostra burgesia? Han comparat si la teologia capitalista es menys materialista que la marxista, i el risc cristià menor?

Altres cristians espanyols acaben de denunciar el perill que la nostra jerarquia es passi de la dreta al centre, que és també una opció política concreta. El Document sobre Església i Comunitat política (ns. 18-21) diu ben clar que la fe no és una ideologia; aposta hi caben opcions diferents; i cap sistema social o polític podrà esgotar la riquesa de l'evangeli, ni es pot presentar la pròpia opció com l'única que expressa les ensenyances de l'Església.

No és el pluralisme rosat que proposen sovint alguns documents magisterials; més bé, un pluralisme conflictiu, però con-

vergent vers una unitat superior. Que puguin conviure dins l'Església una opció demòcrata-cristiana (neocapitalista, que intenta armonitzar les classes) i una opció socialista (que les vol suprimir). La Jerarquia té la missió de vetlar perquè cap cristià menyspreï ni insulti el qui ha fet una opció diferent. Les dues postures vitals, teoria i praxi, han de convergir en aquest punt de la carretera de Jerusalem a Jericó, on jeu l'home, despullat i ferit pels lladres de torn de la nostra societat contemporània.

Si l'experiència cubana ens ajuda, encara que sigui dotze anys després, a comprendre això, no hauran estat inútils tants de sofriments.

Jaume REYNÉS

TAULA RODONA ►

L'educació: un problema d'avui

Intervenen: Jaume ADROVER, Jaume BONET, Andreu FERRET, Climent GARAU, Gabriel JANER, Pere LLABRÉS, Anna MOLL, Lluís POMAR, Melcior ROSSELLÓ, Bartomeu ROTGER, Gabriel SALOM i Francesc SANSÓ

(Fotos: JOAN SOLER)

Com a conclusió del cicle de Conferències sobre l'educació que Obra Cultural Balear organitzà a l'Estudi General —i que foren seguides per un públic interessat i nombrosíssim—, dia 16 de febrer es va tenir una taula rodona, que presentà i dirigí el periodista Andreu Ferret. Pel seu interès de viva actualitat, hem cregut que els nostres lectors agrairien la seva publicació a LLUC. Pensam especialment en els mestres, que segueixen la nostra revista i que són cridats a l'hora actual a fer un paper d'autèntics protagonistes en el redreçament de la nostra cultura autòctona.

Conservam feelment les idees exposades pels col·loquiadors esmentats, resumint emperò les seves paraules i corregint-ne una mica l'estil en vistes a la publicació. — P. LL. M.

EDUCACIÓ PERMANENT

Bartomeu Rotger: Per aquest col·loqui he elegit el tema de l'educació permanent. En l'aspecte teòric, universalment és acceptat el concepte d'educació permanent. Per dues raons: a) perquè l'educació és una tasca permanent i inacabada perquè l'home és un ser sempre perfectible i evoluciona constantment, b) perquè el món actual de cada vegada és més complex i per això l'home s'ha d'actualitzar continuament en la seva professió, la seva cultura, la seva personalitat.

A la pràctica, trobam moltes dificultats per aquesta educació permanent. Aquesta suposa canviar molts d'aspectes i programes de l'educació. Els programes d'ensenyança general bàsica pateixen una veritadera inflació, perquè tenim el concepte més o menys velat que l'home ho ha d'aprendre tot en aquest període; després, molt pocs segueixen perfeccionant la seva educació. S'haurien d'institucionalitzar una sèrie de sistemes perquè l'home, després d'E. G. B. pogués seguir rebent una educació d'acord amb els temps, amb les seves necessitats immediates, professionals i personals.

L'educació permanent d'adults pretén dos objectius: l'actualització i readaptació pro-

fessional, i l'adequació a la vida social, la qual cosa suposa un acomodament personal i cultural. No és simplement una acció supletòria, reparadora o substitutiva per aquells alumnes que no pogueren rebre l'E. G. B.

A les Balears l'educació permanent comença com una tasca substitutiva per a tots aquells al·lots que no posseïen els coneixements instrumentals necessaris per desenvolupar la seva cultura i la seva personalitat. Hom parlava d'una campanya d'alfabetització. L'any 1967 el percentatge provincial d'analfabets era del 0'81%, inferior al percentatge nacional que era del 3%. Avui en dia tenim un Cercle de formació d'adults amb cinc mestres, que ja no pretén uns objectius simplement supletoris, sinó l'actualització i readaptació professional dels alumnes. L'any 1972 aquests centres han tingut una matrícula de 420 alumnes; dels quals, 186 han estat alfabetitzats. Naturalment altres alumnes no exigien només una alfabetització, sinó uns coneixements més amples per obtenir el títol de graduat escolar. L'any 72, 3.842 alumnes s'han matriculat per al certificat d'Estudis primaris i títol de graduat escolar; 250 d'aquests matriculats han obtingut el títol de graduat escolar, és a dir un 28 % dels qui es presentaren amb

aquest objecte. Estam en un principi, i un sistema no pot ser perfecte des del seu començament. Podríem dir que, o bé alguns al·lots s'han presentat mal preparats, o bé l'educació ha fallat. Dels alumnes matriculats, 608 han obtingut el certificat d'estudis primaris.

La problemàtica de l'educació permanent és ampla; estam començant. Es tracta de substituir el concepte d'una educació supletòria per un concepte més ambiciós: donar als adults allò que necessiten per al moment actual.

¿PODEM ENSENYAR EN LA LLENGUA MATERNA?

Gabriel Janer: A mi em toca parlar de la possibilitat que hi ha d'ensenyar la llengua materna, tendrament anomenada vernaclea.

D'entrada diré que no estic gens d'acord amb el bilingüisme, amb una situació diglòssica on hi ha una llengua alta, senyora, oficial i una altra llengua pobre, d'estar per casa, familiar. En Ninyoles afirma que tota situació diglòssica ha de desembocar o bé en una normalització de la llengua pobre, o bé en una claudicació total.

He analitzat una mica la Llei d'Educació i he mirat a veure què es pot fer a partir de la llei. Tenc present el que varen dictaminar l'any passat els missers de Vic.

La Llei al principi diu: **Son fines de la educación en todos sus niveles y modalidades** (ara diu els fins, i com a tercer afirma:) **la incorporación de las peculiaridades regionales que enriquecen la unidad y el patrimonio cultural de España.**

Supòs que ningú dubta que la llengua és una peculiaritat regional.

A l'article 14, 1, referint-se a l'educació preescolar, la Llei esmentada diu: **La educación preescolar comprende juegos, actividades del lenguaje e, incluso en su caso, de la lengua nativa.**

Per tant, els mestres que es dediquen a educació preescolar tenen el **deure** —declarat per la Llei; no una simple opció, volguda pels pares o pels mestres— de fer activitats a l'edat preescolar en la llengua materna.

L'article 17 de la mateixa Llei: **Las áreas de actividades educativas de este nivel** —es refereix a la bàsica— **comprenderán el dominio del lenguaje mediante el estudio de la lengua nacional, el aprendizaje de una lengua extranjera y el cultivo, en su caso, de la lengua nativa.** En su caso, crec que vol dir en el cas que l'escola estigui a un lloc on es parla una llengua d'aquestes que anomenem tendrament vernacles. Fixem-nos que abans ha parlat de **aprendizaje de una lengua extranjera i de estudio de la lengua nacional**, i ara diu: **cultivo**. Pens que **cultivo** té més extensió i significat que **aprendizaje**.

Resumint, crec que són **deures** i no facultats els que tenen els mestres de fer unes activitats ensenyant la llengua nativa.

Una altra qüestió és a veure si una assignatura es pot ensenyar en català. La llei no toca aquest punt. O sigui, no prohibeix l'ensenyament en català. Però repetix constantment que és necessari utilitzar mitjans idonis per a cada cosa que s'ha d'ensenyar. Ningú pot dubtar que moltes vegades quan s'ensenyava a al.lots mallorquins, s'hauran d'explicar moltes coses en la seva llengua.

Diguem que la Llei remarca també que s'ha de tenir en compte la realitat, l'ambient d'on es realitza l'educació, aquella que sempre ha de servir al nin. Un exemple és el cas de l'Església que vol que el cristià sigui actor de la celebració, és a dir que hi participi activament. Es clar que també això d'actor vol dir fer comèdia. Jo crec que la gent que participa en una missa dita en una llengua que no és la seva, està jugant un paper que no forma part de la seva personalitat i del seu esperit. Igualment crec que és necessari que l'al.lot prengui part en l'ensenyament de qualsevol assignatura, de qualsevol matèria, amb tota la seva personalitat i amb tota la seva experiència. Aleshores aquest ensenyament haurà de ser necessàriament en la seva llengua.

TEXTOS PER A LES NOSTRES ESCOLES

Anna Moll Marquès: D'acord amb la conferència que donà en aquest cicle na Marta Mata i amb la intervenció precedent d'en Gabriel Janer, que no solament és una possibilitat, sinó un deure de consciència donar l'ensenyament als al.lots en la seva pròpia llengua, he de parlar de les característiques que han de reunir els textos per l'ensenyança del català i en català.

Per al nin que ja sap llegir i escriure, les característiques dels llibres de text en català, han de ser les mateixes dels llibres en castellà. El problema està en vies de solució, ja que tenc entès que una sèrie d'editorials projecten una doble edició simultània de llibres d'ensenyament bàsic en català i en castellà. Això facilitarà molt la tasca en escoles on hi ha nins d'ambdues llengües.

Un problema més greu presenten els llibres per ensenyar els infants a llegir, per posar-los per primera vegada en contacte no ja amb la llengua simplement escrita, sinó amb la llengua culta. Aquí vull insistir en les dificultats que presenta la situació de diglòssia. És evident que la nostra llengua dominada, materna, té el domini en les coses que pertanyen a l'àmbit familiar; però la llengua dominant és la llengua de la cultura. De tal manera que jo crec que hi ha molt poques persones de parla catalana capaces de donar una conferència en català literari si abans no l'han escrita. Si no l'hem escrita, la pronunciam en llengua familiar —un barceloní, en el llenguatge familiar de Barcelona, nosaltres en el de Mallorca—, no en la literària.

El problema és que l'infant fins que arriba a l'escola ha tingut una situació de monolingüisme en la llengua materna a nivell familiar; sovint el nin castellà ha après a dir **na**, per **nada**, i el nin francès **t'es pas venu** en lloc de **tu n'es pas venu**. A l'escola es posa en contacte amb la llengua culta, i va corregint les «incorreccions» de llenguatge (que segueix usant en la llengua familiar). També aprèn una multitud de paraules que no havia sentit a dir mai. Després aprèn unes nocions científiques amb la nomenclatura pròpia. O sigui, és en una llengua culta que l'infant

aprèn el vocabulari que ja passa a formar part de la seva vida normal. Així incorpora tot el vocabulari de la llengua culta al seu vocabulari de la llengua familiar; i a qualsevol moment pot començar a parlar a nivell de cultura i no a nivell de família. Això és el que no passa entre nosaltres, per mor de la situació de diglòssia.

¿Com hem de fer els llibres perquè els nostres infants aprenguin de llegir? Tots reconeixem les dificultats. Per exemple, si a un infant li ensenyem de llegir **no!** davall la imatge del que ell diria un **al.lot**; o li pintam un **ca**, i li feim llegir **gos**, tindrà la idea claríssima (però falsa) que allò no és la seva llengua. I son pare li ho corroborarà a casa dient-li que li ensenyen «català» i no «mallorquí». Vaig plantejar aquest problema a una reunió d'editors. Sembla que tothom ho admet per al primeríssim llibre, però en general es considera que de cara a aquesta etapa inicial, s'han de fer llibres diferents per a les diferents regions, amb vocabulari local; després, ja es podran fer llibres que serveixin per a tothom. Però jo crec que s'hauria d'intentar triar unes paraules d'ús corrent que servissin igualment per a totes les regions de parla catalana. Per ensenyar de llegir hem de trobar un vocabulari seleccionat, d'una llengua ben corrent i ben autèntica, que no fos rebutjat per cap infant ni d'aquí ni de Barcelona. Ja sé que és difícil, però no impossible. Si allà no s'atreveixen a fer-ho, crec que hauriem de començar a fer-ho nosaltres. No crec que sigui solució partir d'uns textos mallorquins en mallorquí i, quan l'al.lot ja sàpiga llegir, donar-li uns textos en català, perquè això suposa imposar-li una doble feina i fer-li creure que hi ha dues llengües mesclades. Des d'un principi hem de procurar que tenguin un vocabulari seleccionat per anar-lo ampliant després. En el moment que l'al.lot ja està en disposició d'augmentar el vocabulari, d'aprendre nocions noves, conceptes nous i noms nous, no hi ha cap problema per presentar-li el llenguatge general. Aleshores ja no caldran uns textos especials.

Així jo proposaria uns llibres, amb no gaire pretensions de presentació, que fossin uns sil·labaris de primeríssima lectura; assequibles a tothom, també en el preu.

LA NOVA LLEI D'EDUCACIÓ: POSSIBILITATS I DESIL·LUSIÓ

Melcior Rosselló: A mi em toca comentar la nova Llei d'Educació (en l'aspecte de l'Educació General Bàsica,) que ara s'està implantant amb totes les dificultats que van sortint a mida que es va avançant en l'aplicació.

Aquesta Llei ha despertat molt poques il·lusions. Uns diuen que no era necessària, que l'han feta per tapar altres coses: hi ha opinions i comentaris per a tots els gusts. Jo crec que això és una manca de visió d'aquest problema des d'un aspecte general.

La Llei era absolutament necessària. Ho diu un mestre d'escola, que viu aquest problema només a nivell d'ensenyança primària. Era necessària per molts de motius: primer de tot, perquè anàvem quedant separats del que fan totes les altres nacions del món. A Nordamèrica, p. e., estan aconseguint una escolarització d'onze anys. Aquí fa un parell d'anys només en teníem sis. D'aquí dos anys en tindrem vuit. La URSS ha assolit l'escola obligatòria i única d'onze anys. Aquestes dues nacions que, vulguem o no, marquen la tònica en el món, implanten una escolaritat molt més llarga que nosaltres.

Per ventura el mal més gros és que aquesta Llei ha vingut a un moment en què no tenia on recolzar-se. Va ser una llàstima que la reforma anterior —anys 64-65— no arribàs a cristal·litzar. Hauria preparat els infants per aquesta reforma posterior.

Ara, aquest problema l'hem de pensar i estudiar des d'un punt de vista més general. Tots els països, fins els qui acaben de sortir d'una situació colonial, estan fent un esforç per intensificar l'educació dels seus infants. Kennedy digué en un famós discurs que l'educació seria el repetit del nostre temps. Aquestes paraules han calat fort, perquè a tot el món hom s'esforça perquè l'educació ocupi un lloc de primeríssima categoria.

A Espanya aquest problema de l'educació, per desgràcia, ha anat embullat i lligat amb el de la Universitat. El «Libro Blanco» sobre educació, que és una meravella, reconeix que per arreglar el problema universitari a Espanya, cal arreglar primer els fonaments, que són el batxillerat i l'escola primària. Villar Palasí va dir, i avui ho accepta tothom, que no es pot tenir una bona Universitat, si abans no es té una bona escola de pàrvuls.

Ara bé, aquesta Llei, pel que fa a la E. G. B., no conté més que una petita part de novetats. Basta la comparació amb el que s'està fent a Itàlia... Al cap i a la fi és un pla de la UNESCO...

Però el que sorprèn és aquesta falta d'il·lusió que jo estic notant. Només n'he trobat un, que estigués vertaderament il·lusionat en aplicar tot el que té la Llei de sà i bo. Perquè indiscutiblement té moltes coses bones. Primer de tot, llevar-nos aquest immobilisme pedagògic en què vivíem feia 30 o 36 anys, i obrir finestres i crear una cosa nova dins les escoles, que era de primera necessitat perquè ja ens hi estàvem asfixiant per manca d'aire i d'esperit... i de tot.

Per ventura no ens han sabut crear aquesta il·lusió. Als qui ja són vells, ha semblat que els deien: el que heu fet fins ara no val per res, no serviu, ara ve lo bo. Cosa semblant ha passat amb els llicenciats: han de fer uns curssets i llavors ja seran bons.

De fet, molt poques persones s'han sentit il·lusionades per la nova Llei. I jo consider que això ha estat una vertadera pena. Hem perdut una ocasió extraordinària per mobilitzar tot això, aixecar l'esperit, fer-nos amunt.

Crec que era na Montessori que deia que «l'art d'ensenyar és saber perdre el temps». Tal volta avui no sabríem acceptar això, en aquest món tan trepidant; però... molta cosa hi ha, d'això. Per ventura hem volgut anar massa de pressa.

També, una falta de concreció. No ens han donat normes clares: «volem això o

allò». Tal vegada els de dalt no ho sabien. En una cosa que hauríem de tenir els peus segurs, ben posats, ens hem estat tambalejant. Això ha estat la falta més important. Llavors han vingut coses més menudes: p. e. això de «fora suspensos», que ha deixat els pares admirats, perquè si a l'ensenyança primària no suspenen i a la Universitat fan la gran degollina... ¿què passa, senyors?

Però sobretot, la falta de concreció... L'educació ha d'estar ben fonamentada en el que hem de fer, hem d'estar segurs d'on anam; una seguretat que tenia l'escola tradicional, empírica, vertaderament necessitada d'una reforma absoluta. Però seria ben necessari que la tornàssim a trobar, aquesta seguretat.

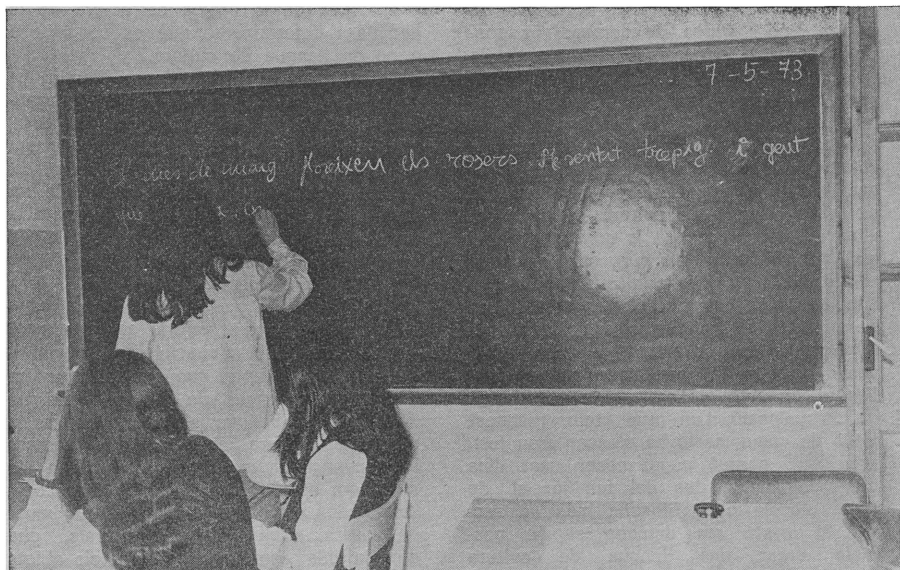
I si la trobàvem, per ventura aquesta il·lusió, ara espoltrida, tornaria a estar amb nosaltres: que ja és ben necessària. Perquè tots sabem com és, de pesada, aquesta tasca de l'ensenyament i, si no la feim amb il·lusió i vertadera esperança de fer una cosa que val la pena, no hi ha forces humanes per poder-la dur a terme.

EL PROFESSOR I LA RENOVACIÓ DE LES TÈCNiques

Francesc Sansó: He de parlar del subjecte actiu de l'educació: el professor com a tal. Això té moltes possibilitats d'enfocament. En vaig voler triar una que relacionés aquesta problemàtica amb la necessitat de renovació que té el professor de cara a adquirir unes tècniques noves.

Es possible que el professor sigui cada vegada més l'element més desferrat de la ciència d'ensenyar (diguem-li pedagogia, psicologia, pedagogia psicològica...) La hipòtesi del meu plantejament és que, des de l'ensenyança primària fins a la universitària, estam emprant unes tècniques poc modernitzades, poc a nivell de renovació. A l'hora de fer un comentari crític, de cercar raons, crec que n'hi ha moltíssimes però jo n'he triat algunes.

Cal partir del fet que el mestre no ha disposat d'unes possibilitats econòmiques, i per tant no ha tingut ni temps ni humor per cercar les tècniques que puguin millorar el nivell del seu ensenyament. Ni tampoc hi ha hagut cap organisme que s'hagi plantejat seriosament la possibilitat d'oferir al professor uns coneixements nous. Hi ha unes temptatives a nivell particular, honradíssimes, com pot ser «Rosa Sensat» a Barcelona, escoles d'estiu, etc. Però vull dir que no condueixen a res perquè tot està molt poc sistematitzat. En general no es poden preparar les classes. Dins un col·legi privat —que és el camp que més conec— un llicenciat, per subsistir, ha de fer vuit o nou hores diàries de classe, sense comptar les particulars. No li resta temps per preparar-se. Així mai arribarà en el fons del coneixement de les lleis bàsiques de l'aprenentatge, que jo crec que és l'única psicologia vàlida per a fer classe. La pedagogia ha d'estar basada en una psicologia científica, segons el meu criteri, la que es fonamenta en les lleis i principis bàsics de

l'aprenentatge, vull dir de l'estudi de com un organisme aprèn les coses, de com les toca aprendre; l'estudi, per tant, de com s'ha d'ensenyar.

L'ideal seria que, dins qualsevol centre d'ensenyança, hom disposàs d'un temps necessari de preparació, on els professors, en equip, poguessin analitzar la seva tasca i plantejar-se cada dia noves perspectives. Ja que això avui és impossible, estam en una situació tancada, que just queda un poc moguda per lluïments personals, per intuïcions d'un grup, d'una escola, d'una persona. L'esperit d'un mestre supera moltes vegades amb il·lusió la falta d'una autèntica preparació, que ni la Universitat ni l'Escola en general aporta, ja que es limiten a trametre uns coneixements de la matèria que s'ha d'ensenyar.

Per altra banda, la ciència de l'ensenyança té un defecte, i és que no progressa suficientment, perquè no té una retrovisió, una retroinformació del que està passant. Vull dir que, p. e., un metge pot tenir una informació immediata de com ha anat l'operació i ho pot analitzar. L'ensenyament no té aquesta retroinformació, i com a ciència no es pot plantejar mai causes ni situacions, si no és a llarg termini, p. e. si un pla d'estudi és bo o no, no ho podem dir fins que els individus que l'han seguit quedin integrats dins la societat.

El professor només pot tenir una retroinformació a nivell de classe. Però anem amb compte, que la nota no reflecteix mai el grau de coneixement del subjecte, i si la lliçó ha anat malament tenim la tendència a atribuir la falta a factors relacionats només amb l'alumne, més que amb el mètode o el sistema. I això, plantejat així, difícilment pot menar cap a una renovació.

COL·LOQUI

Després dels quatre ponents, Andreu Ferret va obrir el diàleg resumint i subratllant els punts més interessants que s'havien exposat. Es referí a la frase d'Octavi Fullat, que l'educació es un rentat de cervell. El problema és si es renta bé o malament. Digué que ell pertanyia a una generació a la qual li han rentat malament el cervell. Per això —digué— don una importància tan gran a l'educació: tema viu avui en dia que és un repte i una inversió, la més rendible de totes.

Referint-se a les intervencions de G. Janer i A. Moll, exposà la seva opinió que una llengua sense escola està en perill imminent de mort. Al·ludí també a les polèmiques sobre la catalanitat de Mallorca i a les traves al desenvolupament de la llengua nadiua. Es referí a la idea que havia exposat Anna Moll de partir del nostre llenguatge per ampliar el vocabulari, sempre integrat dins una llengua general comuna.

Per encetar el diàleg, al·ludí també a les paraules de M. Rosselló sobre la impressió —teòricament bona, pràcticament dolenta— desil·lusionada sobre l'aplicació de la Llei d'Educació. Ha quedat clara una cosa: la gran improvisació en el moment de creació i aplicació. Hem de parlar de la implantació d'aquesta Llei que,

tot i que és una còpia de certs plans de la UNESCO, és una passa endavant. Altres punts subratllats del Sr. Rosselló: el problema de l'escola de pàrvuls, dels mestres que no fan tant de renou, encara que darrerament es mouen més; el xoc generacional entre mestres vells i joves...

I després d'al·ludir aiximateix al parlament del Sr. Sansó (la formació constant del mestre, encadenat a un sistema que l'impedeix de seguir un millorament de tècniques), va obrir el diàleg, del qual creim interessants les següents aportacions:

Lluís Pomar: Per raons sentimentals m'agrada parlar en mallorquí i m'agradaria parlar en català bé, però jo deman si ha passat pel cap dels qui han parlat, convertir el català en una llengua de cultura. Una llengua de cultura es fa per una sèrie de causes que escapen als qui estimen aquesta llengua. Posem per cas Suècia, que culturalment ocupa un lloc tan elevat, no té el suec com a llengua de cultura sinó l'anglès. Jo deman: ¿Es possible que una minoria, enamorada de la seva llengua, pot un dia arribar a convertir-la en una vertadera llengua de cultura?

Anna Moll: Hauríem de saber, primer, quants de suecs estarien d'acord amb el que vostè ha afirmat. Crec que per als suecs la llengua de cultura és el suec; almenys, els suecs que jo conec ho diuen així. Ara, si volem dir que, quan un suec vol arribar a un públic més ampli, empra l'anglès, això és una altra qüestió. Les possibilitats de comunicació amb un públic més o menys ampli no tenen res a veure amb el fet que una llengua sigui llengua de cultura. La llengua és el mitjà de comunicació d'un grup ètnic; i aquest mitjà de comunicació ha d'esser prou fort, prou útil, perquè pugui ésser usat dins qualsevol camp, des del familiar al de l'alta ciència o la filosofia més abstracta. Si vostè em demana si és possible crear una llengua de cultura sense escoles, premsa, ràdio, televisió,

jo li diré que no. Amb tot això, encara que fóssim molt pocs, sí que és possible.

Andreu Ferret: Jo crec que parlem d'aquesta paraula ambivalent que és **cultura**. Uns la posen molt alta, i els altres molt baixa. Jo crec que el català és una llengua de cultura: perquè cultura és comunicació, i cultura és un fruit altíssim, estètic, com una novel·la, un poema, un llibre de matemàtiques. Ara, com que aquí tenim aquesta idea de l'oficialitat de l'altre llengua, impedeix que s'apreciïn els fruits minoritaris, i també impedeix la premsa, l'escola...

Bartomeu Rotger: Algunes vegades s'ha volgut suposar que una llengua no està preparada estructuralment per ésser instrument de cultura. En realitat no hi ha res a l'estructura d'una llengua que li impedeixi d'arribar a ser vehicle de civilització. El que passa és que una llengua està incardinada a unes circumstàncies (socials, polítiques i econòmiques) que excedeixen de la pròpia estructura de la llengua i determinaran que es converteixi o no en llengua de cultura.

Gabriel Salom: El Sr. Janer Manila ha parlat de l'articulat de la Llei que permetia l'ensenyança del mallorquí. La Srta. Moll ha parlat d'ensenyança en mallorquí. Crec que són dos conceptes molt distints. L'enfocament canvia per complet. Es un camp que s'ha de delimitar. I quant a parlar de l'educació com d'un rentat de cervell no té sentit; qui va dir això, no sap què és educació.

Anna Moll: Ja que jo som la culpable del primer malentès, voldria aclarir aquest punt. Si es parla d'ensenyar el mallorquí i tenim en compte que una llengua ha de ser una llengua de cultura, que per dominar una llengua s'ha de dominar a nivell de cultura, això duu forçosament l'ensenyança en mallorquí. Si no deim als nins com es diu en mallorquí «cuadrado», «quebrado» «conjunto», «verbo», i un munt de coses exclusivament culturals, que dins la vida familiar no s'usen, els al·lots no aprendran mallorquí.

Jaume Bonet: Crec que seria molt interessant l'intercanvi d'experiències entre els mestres. Així ens podríem aprofitar, p. e., de les experiències dels mestres que han ensenyat el mallorquí i en mallorquí a les seves escoles. És el que deia el Sr. Sansó sobre la indigència de tècniques. Més que proporcionar llibres, els col·legis haurien de fer avinents contactes amb gent entesa...

Francesc Sansó: Aquest contacte periòdic amb mestres pot anar bé; depèn de com s'organitza. Conec una experiència molt positiva de Barcelona, on funciona tot l'hivern un curs permanent, dividit en moltíssimes seccions i grups de matèries, dirigits per professors especialitzats. A Mallorca seria interessant promoure un intercanvi d'experiències entre mestres. Si d'aquestes converses sobre problemàtica de l'educació sortís quelcom efectiu per millorar les tècniques, a base de l'anàlisi de les experiències, posades en comú crec que seria una passa endavant molt positiva.

Bartomeu Rotger: Voldria fer una observació: en aquest aspecte s'han fet coses, per part d'organismes i de particulars. Se'n podrien fer moltes més, d'una forma més intensa amb una major concreció. Crec que el que importa és una tecnologia; informar sobre noves tècniques. I quant a l'expressió de rentar el cervell, jo diria que no es tracta de rentar ningú, sinó que el mestre posi en disposició l'al·lot de rentar-se ell mateix.

Andreu Ferret: Ara jo voldria demanar al Sr. Rosselló que expliqui més el per què d'aquesta desil·lusió davant la nova Llei, i el per què de la improvisació.

Melcior Rosselló: Sí, hem de reconèixer que no hi ha un clima d'il·lusió per aquests assumptes, és vera: si diguéssim el contrari, ens enganyaríem. ¿Que és una oportunitat perduda molt lamentablement? Ho hem de reconèixer també. Era un moment d'aixecar-nos tots.

Per altra banda, crec que és una cosa bastant generalitzada a molts països. Així ho constata una senyora alemanya que, per encàrrec d'Adenauer, recorregué el món per estudiar el camp de l'educació: un cert pessimisme pesa damunt aquesta professió nostra d'ensenyadors. Dins el Magisteri cada vegada hi ha menys gent disposada a anar endavant i consagrar la vida a aquesta tasca. M'empeguem a haver de dir que, p. e. a Suècia i a Nordamèrica s'han de crear tota casta d'incentius perquè els mestres no abandonin els seus destins.

I aquest abandó de la professió es dona també entre nosaltres. Jo que som un mestre fins a l'arrel, sent tot això vivament i m'empeguess d'aquests casos.

Andreu Ferret: Crec que aquest pessimisme de tanta arrel humana ens hauria de fer pensar; perquè després de tanta propaganda d'educació com inversió rendable, etc., resulta que es produeix un èxode real de mestres... És un bon punt de diàleg.

Bartomeu Rotger: Just unes paraules per no ser tan pessimista. Posem una mica d'optimisme, el que permetin les circumstàncies. Realment és un moment crític.

Tota reforma implica una sèrie de canvis que de vegades afecten sobretot els bons mestres. Jo diria que la nova Llei no és una oportunitat perduda, és una oportunitat encara.

Climent Garau: Jo voldria que el Sr. Rosselló matisés més les causes que produeixen aquest èxode dels mestres.

Melcior Rosselló: Contestaria amb una altra pregunta ¿per què es produeix aquest èxode terrible en el Seminari?

Climent Garau: Així ja contesta en part al que li deman; però també hi ha per ventura uns factors econòmics...

Melcior Rosselló: Mirau: jo en l'economia no hi he pensat mai. Jo som mestre per vocació, m'he pogut dedicar a l'escola i he viscut de l'escola plenament; m'he limitat, per altra banda, a una vida senzilla. La part econòmica, val més no tocar-la. És més que trista: és denigrant. Per això a tots els mestres que continuen i perseveren, els tenc una gran admiració, com la tenc a un sacerdot que vertaderament compleix i manté aquella fe. I si no la manté, encara més gran és l'admiració, perquè coincideix plenament amb en Marañón quan parla d'aquests homes que mantenen una posició i han perdut una mica el fonament que la sosté.

Pere Llabrés: Ja que el Sr. Rosselló ha lligat una mica crisi de vocacions al magisteri i crisi de vocacions sacerdotals, jo apuntaria com una causa molt general la devaluació dels valors humans i espirituals.

Melcior Rosselló: Completament d'acord. I quin remei té això?

Pere Llabrés: Un que està a les nostres mans: conservar aquesta fe, els qui la tenim, en els valors de l'home i dedicar-nos plenament a promoure aquests valors espirituals.

Melcior Rosselló: Per això vostè segueix essent sacerdot i jo, mestre. Per això mal he volgut posar el peu dins un negoci familiar i que es perdi i que jo l'hauria pogut agafar pels meus fills, i no hi vull entrar perquè no me'l donin. Sempre me n'he fet enfora.

Pere Llabrés: Crec que un diagnòstic general d'aquesta crisi, el fa l'Assemblea Conjunta de bisbes i sacerdots d'Espanya en dir que ens movem dins un sistema de pensament, de civilització, ateu-capitalista, al cap i a la fi materialista, i quan dic ateu no em refereixo només a l'acceptació d'un Déu, dins l'opció teística, sinó també a l'admissió d'un destí per a l'home, d'un sentit per a la història, que al cap i a la fi es recolza en l'existència de Déu.

Melcior Rosselló: Plenament d'acord. Malgrat que a vegades em queixi i protesti, vull afirmar que poques persones hauran fruit tant com jo fent feina, perquè jo me'n vaig a l'escola i som l'home més feliç del món. Però una cosa és això i l'altra que amb aquesta excusa d'una cosa vocacional ens estiguin estafant, i trepitjant i fent un no-res, i els qui no tenen això de la vocació, i que són uns aprofitats, per amunt i per amunt! I nosaltres cada vegada més per avall.

I ja que estam en un acte organitzat per

OBRA CULTURAL, una altra paraula. Jo preveig un gran perill per a la nostra llengua que està venint i és aquesta crisi de mestres mallorquins: de cada vegada hi ha menys homes i menys dones a la nostra Normal. Arribarà un moment, i no està lluny, que començarà el «trasvase de maestros peninsulares», i llavors vostès posaran el crit en el cel. I aquests mestres peninsulars ensenyaran als nostres nins l'andalús, etc. Molts s'ho prenen en rialles però està a punt de venir. Tenc dades dels nombres elevadíssims d'alumnes a les Normals de Sòria, Lugo, centre de la península. ¿Què faran aquests mentres quan allà en sobran i aquí en faltaran? Que vindran cap aquí. I això està a punt d'arribar. I això ve d'aquest benestar que estam fruïnt.

Andreu Ferret: Bé, hem discutit això de la situació econòmica dels mestres. Hem de lamentar que la llengua dominant aquí hagi pogut crear el refrany de «Pasa más hambre que un maestro de escuela»...

Melcior Rosselló: Voldria fer una aclaració. Crec que avui en dia el mestre aquí, a Mallorca, es guanya la vida tant bé com un altre. Entre nosaltres s'ha produït un fet molt important, i és que la gent per primera vegada gasta en educació o en cultura, i endemés hi gasta alegrement i amb abundància. Un mestre avui a un poble de Mallorca tindrà —si vol fer feina i està ben preparat— totes les classes que vulgui: podrà viure de l'ensenyança. Perquè ara la gent ja té tant, gèleres i de tot, que ja gasta amb els al·lots, i això és molt positiu.

Jaume Adrover: Jo voldria demanarquina inversió en dolars, fa per individu Espanya. Crec que, si si vaig equivocat, a Europa eren Grècia, Portugal i Espanya les nacions que menys inverteixen en educació. Si bé ja sabem que de les estadístiques no ens en podem fiar gaire. A veure si això és un dels orígens del mal.

Melcior Rosselló: En un aspecte, el que diu vostè és ver; en un altre, no. Crec que aquesta dada que vostè ha dit és exacta. Ara jo tenc por a les estadístiques. Vaig llegir en el *Libro Blanco* sobre educació que a Mallorca hi ha un 0'12 % d'analfabets; fent comptes —estic citant de memòria— em sembla que me'n sortiren devers 420, i vaig dir: «Jas, idò tots són en el meu poble». Però hem de dir el bo i el dolent: de cada dia es gasta més en ensenyança, coses que mai haguéssim somiat, avui les tenim. En canvi també la UNESCO va publicar que, entre molts països enquestats, 18 varen constatar: dels quals n'hi havia només quatre que no tenien crisi de mestres, i nosaltres som un d'ells. Ja sabem que les estadístiques és poden emprar per una cosa, per l'altra...

Allò que deia en Jardiel Ponce: «mentira, embuste y estadística».

conversa amb: bartomeu seguí

per Damià FERRÀ-PONÇ

Pollença. Camí de l'Horta. Temps primaveral. Un sol ufanós omple de saba esplendent els camps i les arbredes. Infinites matisacions dels verds. Passat el torrent de Sant Jordi, corre un vell camí vers la serralada nord entre xalets espaiosos i polits, acuradament ajardinats amb gust petit-burgès. Arribam a un d'ells, blanc i voltat de tarongers. Una heura es vessa sobre la calç neta dels murs amb nota d'humitat vegetal, persistent. Les finestres tancades s'afegeixen al silenci immòbil de l'hora.

Acut a obrir-nos un vellet menut i amable. Voreja els noranta, però camina segur i àgil. El rostre és negrenc i rioler. Cabells abundosos, amb un escambuixament vitalíssim. Les celles ben poblades voregen uns ullons petits i penetrants que emergeixen d'una foscor pregona. Roba neta i un xic gastada, com una familiaritat sempre a punt. Parla amb els mots i les entonacions de la gent pollencina. Alguns castellanismes i una certa melositat ens fan adonar de la seva estada a terres argentines. Prest tota la seva cortesia decimbolta i discreta trasllueix l'india urbà i senyoret.

Bartomeu Seguí i Palou és avui el degà dels pintors mallorquins. Aquest home que tenim ara al davant és una perfecta supervivència d'antany. La seva biografia —infantesa estreta, emigració a Amèrica, retorn— i el seu art —petits objectes delicats, camps idíl·lics— són ja d'una època cada cop més llunyana. Res dels objectes multitudinaris i agressius de l'actual societat de consum. Cap nota maquinista o industrial en les seves visions. Començà a pintar ferm en els anys vint quan convergien sobre el nostre art els corrents oposats de l'academicisme, els modernistes, els noucentistes i les avantguardes. En 1919, l'acadèmic Faust Morell presentava a la Diputació el seu pastitx històric Lliurament dels privilegis i franquesses de Mallorca pel Rei Jaume I. Alhora il·lustrava l'edifici de l'entitat, talment un volum indigest i pedant d'història oficialista, amb vitratges plens de desembarcaments a Santa Ponsa, oracions funeràries pels Moncada, entrades a la Ciutat... Era la momificació de l'academicisme que no es resignava a morir. Però, d'altra banda, la revolta del postimpressionisme modernista que a principis de segle havia escandalitzat els benpensants locals, era ja un estil integrat i digerit. Hermen Anglada imposava el seu decorativisme grandiloqüent amb refulgències wagnerianes. Trobà a l'illa una llarga garba de seguidors que allargaren el seu cromatisme encès més enllà de la seva vigència històrica. Enfront d'ells s'aixecaven els noucentistes, estimulats per l'art del Principat. Bartomeu Ferrà denunciava l'academicisme i l'avantguarda a les pàgines de «La Veu de Mallorca», i llençava contra Hermen Anglada una denúncia directa i virulenta amb motiu de la I Exposició Regional de Pintura, l'any 1920. Serà, però, el seu germà Miquel R. Ferrà qui exposarà de forma coherent l'ideari noucentista en uns articles sobre pintura publicats a «El Día», en 1921. Fins i tot Miquel A. Colomar, abans d'adscriure's de forma apassionada a l'avantguarda, denunciarà els perillosos angladismes i la Mallorca superficial dels americans. Però, en 1920, havia arribat a l'illa l'avantguardisme plàstic i literari. Sojornaren a Mallorca Jorge L. Borges, la seva germana Norah, Guillermo de Torre... Un grup de joves s'integrà, entusiasta, a la nova estètica. Són Joan Alomar, Miquel A. Colomar, Ernest M. Dethorey, Jacob Sureda... En 1921 apareix el Manifest de

l'Ultra acompanyat de poemes avantguardistes a la revista «Baleares». Comença la polèmica amb la reacció...

Bartomeu Seguí, l'any 1921, retornava de l'Argentina per retrobar una terra pobra que mai no havia pogut deixar d'enyorar. Havia esdevengut propietari d'uns béns que li permetrien viure sense estretors ni inquietuds. Al darrera restaven els avatars atzarosos de l'emigrant. I també la coneixença d'una jove aragonesa, el matrimoni, la naixença del fill i la mort de la dona. De bell nou a Mallorca, la pintura li és un refugi contra la recordança de la dissort i la solitud. Treballa marcat per alguns impressionistes coneguts a Buenos Aires, però sobretot pels modernistes que pinten i exposen aleshores a Mallorca. Fixa el seu esguard sobre objectes humils i sense relleu: flors, ceràmiques, natures mortes —fins al punt de reintroduir el gènere dins la pintura mallorquina de l'època—... A vegades apacibles visions de la vila i les terres dels voltants, animades amb els treballs pagesos, que resulten però de molt menys interès plàstic. Aquest sentit poètic dels éssers minúsculs farà d'ell un innovador enmig de tanta teatralitat buida, de tanta temàtica pretesament grandiosa. La crítica l'acull amb aplaudiments unànims. Els acadèmics perquè no hi trobaven els suposats perills de l'avantguarda. Els noucentistes perquè en les seves gradacions harmòniques sentien realitzar-s'hi el seu ideari ordenat i serè. Els avantguardistes perquè hi descobrien, en el seu autodidactisme, una intuïció penetrant i poètica que havia sabut escapar tant als convencionalismes acadèmics, com a l'histrionisme dels epigons modernistes.

Vaig néixer a Pollença, carrer del Roser, n.º 2, dia 22 de juliol de l'any 1886. La família era modesta. L'avi patern estudià de frare, no sentí la vocació, sortí i prengué l'ofici de ferrer. Tengué deu infants, entre ells el meu pare que es dedicà també a la ferreria. La família materna es dedicava a llogar finques grans: eren amos de possessió. Vaig aprendre de llegir i escriure al convent de Pollença. Quan tenia només deu anys morí el pare. Calgué posar-me a treballar. Estava a una fàbrica traginant aigua: guanyava trenta cèntims per dia. La mare anava a cavar per un jornal ínfim. Jo sentia que era una càrrega per la mare i vaig decidir partir cap a Amèrica. Un dia arribaren dos senyors que havien estat a la guerra de Cuba, dos mallorquins, i vaig saber que partirien cap a l'Argentina. Vaig decidir anar-me'n amb ells. No tenia diners per al viatge i em calgué manllevar els trenta-vuit duros que costava. Sortírem de la Ciutat de Mallorca amb el vaixell. Sojornàrem deu dies a Barcelona, hostatjats a una pensió del carrer Conde del Asalto. Jo tenia aleshores tretze anys, devia ésser això l'any 1899.

Arribàrem a Buenos Aires. Vaig pernoctar uns dies a casa d'un conegut. Després vaig partir cap a un centre agrícola del poble de Colón, província de Buenos Aires: tenia cura dels bous i altres coses. Més envant vaig anar a una ciutat que es deia Pergamino. I llavors a una hisenda d'un senyor que nomia Jorge Atuche, on servia la missa a un capellà francès. Aquest em recomanà a un garatge. Jo tenia molta il·lusió per aprendre de conduir cotxes i ésser xófer.

*B. Seguí amb el seu fill, fotografiats per Guillem Bestard
(Pollença, 1921)*

Els veia sempre tan ben vestits i amb tants de botons! Però només em feien netejar cotxes i ho vaig deixar anar prest. També vaig fer de forner i de cambrer a la ciutat de Buenos Aires. Un dia estava d'ajudant de cambrer a l'«Hotel Espanya» de Buenos Aires i s'entregà un senyor dient-me si volia treballar com a corredor de comerç. I així vaig entrar a treballar dins una companyia importadora de tabacs d'un tal Martorell, bastant important. Tenia un sou fix, un percentatge sobre les vendes, una quantitat diària per a les despeses d'hostalatge i un abonament per viatjar amb els ferrocarrils. Després vaig establir-me pel meu compte i vaig muntar un despatx de tabac a la capital. Vaig comprar un vell cafè portuguès de Buenos Aires, li vaig donar més empenya —s'hi associà un català— i fou un èxit total: arribàrem a vendre més de cinc mil cafès diaris. A l'Argentina vaig conèixer una aragonesa, Vicenta Servera y Escar, natural de Rubielos de Mora. Tenguérem un fill i la dona morí poc després. Jo em trobava sol, enyorava Mallorca i vaig decidir tornar. Arribàrem a Mallorca, el fill i jo, l'any 1921. Vivírem a Pollença i després al Port.

A Buenos Aires, en les estones de lleure, havia començat a pintar com un simple entreteniment. Embrutava alguna cosa, feia notes esparses sobre cartons, dibuixos... Anava alguna vegada a les exposicions. Particularment crec que m'influï molt un pintor que vaig veure a Buenos Aires. Era un alemany, Fader, que exposava a la «Galeria Muller». Era d'un impressionisme molt abundant. Emprava masses de color gairebé sense elaborar, que donaven fins i tot un relleu als quadres. Resultaven unes obres molt dinàmiques i vives. Pintava sobretot animals: ovelles, vaques... Però fou una vegada retornat a Mallorca quan vaig posar-me a pintar ferm i a veure exposicions de forma sostenguda. En 1928 vaig exposar a «La Veda». Era una col·lectiva de set pintors: quatre

argentins —Bellini, Barnareggi, Cittadini, Montesinos—, un alemany —Herman Bruck—, i dos mallorquins —Gabriel Villalonga d'Olivar i jo—. La crítica ja m'acollí bé. Aquell mateix any, Joan Alomar i Miquel A. Colomar, seleccionaren obra meua per portar-la a l'Argentina amb la **Missió d'Art**. El 1929 vaig dur un quadre a una col·lectiva de les «Galeries Mallorquines», que Margarida Mateu havia muntat en el Palau dels marquesos de Ferrandell, al carrer de Sant Jaume. A la fi, Josep M. Costa i Ferrer —«Pícarol»—, Pere Batlle —el de la Cartoixa— i Hermen Anglada m'impulsaren a fer una exposició individual. Aquesta fou a les «Galeries Costa», del 17 al 30 de maig de l'any 1930. Hi havia vint-i-dues obres, essencialment natures mortes i flors. Fou un èxit total de crítica i vendes. Em compraren quadres Josep M. Màdico —director del Crèdit Balear—; el banquer Joan March; els advocats Gabriel Llobera i Miquel Rosselló; el metge Miquel Sureda i Blanes; i altres com el col·leccionista Antoni Mulet, Enric Vives i Verger... Unes galeries de Londres s'emportaren també algunes obres. En vista de l'èxit, els amics em feren un banquet d'homenatge a l'«Hotel Mediterrani», el 30 de maig. Hi havia més de quaranta persones. Moltes eren de Pollença, entre elles el batle, Far. I també el batle de Ciutat, Francesc Villalonga.

D'altra banda, un anglès molt relacionat amb Mallorca —publicà un estudi sobre Hermen Anglada i Camarassa— que li deien Stephen Hutchinson Harris m'organitzà una exposició a Londres, que fou també un èxit total. Vaig exposar —era cosa de Josep M. Costa («Pícarol»)— a Barcelona i París. Jo no sortia de l'illa. A la capital francesa sí que hi vaig anar. Érem el financer March, Pere Ferrer i Gilbert, Josep M. Costa i jo. Era tota una personalitat don Joan March! He fet poques exposicions. A Mallorca gairebé totes a les «Galeries Costa». Després de la guerra civil vaig estar deu mesos a l'Argentina i vaig exposar a La Plata i després a Buenos Aires. La meua darrera exposició a Mallorca ja deu fer cosa de vint-i-cinc anys. No és estrany que els joves d'ara no em coneguin. Ara venc les obres a casa meua. Sovint ve gent a comprar-me obra. Algun se n'ha portat quinze o vint quadres, pagats al preu que jo li he demanat. I és que això de fer exposicions porta massa maldecaps: Preparar vases, fer catàlegs, compartir els guanys amb la galeria... Un dels primers que em comprà quadres fou Adan Dihel, el de Formentor.

No he viscut exclusivament de la pintura. És clar, però, que les vendes de quadres m'han ajudat. Estant a Mallorca vaig vendre els béns que tenia a l'Argentina i amb el capital et anava vivint. Amb la política de Perón vaig perdre uns béns que tenia en aquell país en cèdules hipotecàries, que foren incautades per l'estat argentí. M'han expropiat tres cases al Port de Pollença i deu mil metres de terreny, tot a canvi d'una quantitat molt petita. Però, per fortuna, no m'he vist obligat a dedicar-me als negocis altra vegada. Entre els béns i el producte del meu art he pogut anar vivint.

Vaig dedicar-me a un gènere molt descurat dins la pintura mallorquina: la natura morta. Quan vaig fer l'exposició de l'any 1930 a les «Galeries Costa», la natura morta era un gènere oblidat. Aparentment és una temàtica fàcil, però presenta dificultats serioses. Ha d'estar compost i estructurat, però no ho ha de semblar massa perquè sinó perd l'encant. Pintava a més flors, ceràmiques. Molts de paisatges també! Els pintava sempre del natural. Com veurà els meus quadres són sempre de petit tamany perquè així eren més fàcils de traslladar d'un lloc a altre. Un cop embastats els acabava o retocava a l'estudi. I és que les obres fetes al natural trasllueixen plenament l'emoció rebuda per l'artista davant el paisatge. En canvi, els quadres elaborats dins una cambra manquen d'emoció, són massa llepats, sense harmonia. La pintura cal que sia com la música, essencialment harmònica.

M'interessen igualment les formes i els colors. He degut fugir sempre els cromatismes estridents i cridaners. Els colors opulents semblen emprats per cridar l'atenció. Semblen com aquells que criden fort per tenir raó! Així, doncs, pint natures mortes, flors, paisatges, marines... sempre a la recerca de l'harmonia. He evitat sistemàticament les exaltacions. L'art d'Hermen Anglada i, sobretot, de Dionís Ben-

B. Seguí fixa l'esguard sobre objectes humils: flors, ceràmiques, natures mortes...

nàssar, no està dins el meu temperament, molt més suau i serè. M'agrada representar el camp de Mallorca que té una bellesa única. Per donar-li més vida hi pos gairebé sempre alguna figura pagesa, treballant. El vestuari dels pagesos sembla adir-se perfectament amb les nostres terres, resulta pregonament harmònic. Les feines camperoles tenen un encant singular, avui ja nostàlgic: segar, batre, collir figues... La vida era en aquell temps més mesurada. Certament, era més dura i feixuga. No convé idealitzar-la. Avui hi ha més treball i benestar, però la vida moderna té també els seus perills. Record haver llegit: **Civilització és tot allò que va contra la natura.** Compte amb el progrés, doncs, que comporta desordres greus i riscos impensables! No he pintat gairebé temes de la vida actual. El meu món es troba dins la vida pagesa d'antany. Un garatge em deixa fret, mentre m'encanta una fira amb bísties o una escena del batre. M'agrada pensar que dins la tranquil·la pobresa d'aquella època la gent acompanyava la feina dura amb les cançons. Dins el món d'ara semblam haver emmudit.

Vaig conèixer gairebé tots els crítics i pintors mallorquins d'aquells anys. El grup del diari «El Día», format per Joan Alomar, Miquel A. Colomar, Ernest M. Dethorey... Colomar era un home molt incisiu i punyent. Una vegada es va discutir amb Dionís Bennàssar. Colomar li digué: **Tu vius dels residus d'Anglada!** Era molt fort això, però Colomar era així. I també Pere J. Barceló que escrivia al «Correo de Mallorca». I Joan Bauçà, que era el crític de «La Almudaina»... I tants d'altres que no record ja!

Jo des del 1928 vivia a Ciutat. Em dedicava plenament a la pintura. Anava a veure les exposicions amb regularitat. A la costa del Conqueridor, en el «Cafè L'Alhambra» teníem una mena de tertúlia artística. Hi anaven Dionís Pastor, J. A. Fuster Valiente, Joan Fuster Bonnín, Pere Càffaro... Em relacionava amb un grapat de catalans: Hermen Anglada, Pere Isern Alié, Josep de Creff... Amb els sudamericans: Bellini, Bernareggi, Cittadini, Montesinos... També amb un que li deien Octavio Bianchi. I amb un belga, Médard Vesburg que després s'instal·là per Cala d'Or. Amb el vell Llorenç Cerdà també ens vèiem a vegades.

Ja començaven a arribar a l'illa diverses tendències pictòriques que eren molt discutides. Un innovador havia estat Antoni Gelabert. Després, Ramon Nadal aportà també una visió nova. Però les renovacions arribaven sobretot a través d'artistes que havien passat per París i sojornaven a l'illa. Joan Junyer, posem per cas, vengué de París amb formes noves i provocà aquí moltes polèmiques. Aquelles innovacions trasbalsaven els artistes tradicionals que cridaven com si allò fos el dimoni! Jo no sé que farien avui que a

un quadre hi veiem aferrat un tros de paper o un tacó de sabata... El realisme, però, dominava dins la pintura mallorquina. Dins un quefer tradicional hi havia Vicenç Furió, Pere Càffaro, el mateix Sebastià Junyer... Avui tornam a veure un cert realisme. La pintura abstracta no em convenç, però té una raó d'ésser. Ara bé, no s'ha de voler que sia l'única. Avui la nova figuració ens demostra com una representació de la realitat, mentre sia feta per un artista personal, és encara una tendència perfectament vàlida.

La presència de l'encuny modernista és palesa en les obres de Bartomeu Seguí. Sovint les formes es dissolten en coloracions vaporoses, si bé mai no estridents, i pinzellades curvilínies desfan els límits precisos dels objectes. Però les seves millors obres són les que tendeixen envers un retorn a la forma precisa, a un cromatisme serè. Pensem que aquests trets l'acosten al grup de pintors catalans denominats els especulatiu que, enfront dels evolucionistes acadèmics, significaren la part vivent de l'art català entre 1915-1925, època en la qual comença a dedicar-se plenament a la pintura Bartomeu Seguí. Aquests artistes —que conjunten sensibilitat i intel·lectualisme— són coetanis del pintor pol·lencí. Efectivament, ell és gairebé coetani de les figures noucentistes: Josep Mompou, Marià Andreu, Jaume Mercadé, Josep Aragay, Rafael Benet, Josep-Francesc Ràfols, Manuel Humbert... Serà a la fi dels anys vint, en ple apogeu del Noucentisme al Principat, que Seguí es donarà a conèixer al públic. En 1928 participa a una col·lectiva a «La Veda». El mateix any, Joan Alomar i Miquel A. Colomar el seleccionaren per formar —amb altres pintors mallorquins o residents a l'illa— la Missió d'Art que recorregué amb èxit rotund les terres argentines. En 1929, participava a una col·lectiva a les «Galerías Mallorquines», situades al Palau Maroto de la Ciutat de Mallorca. L'exigent crític avantguardista Ernest M. Dethorey subratllà la seva capacitat per penetrar en la poesia dels motius insignificants: representa unes teulades de Pollença, meravellósament tractades per la seva retina intuïtiva, que copsa la finor dels matissos. La seva sensibilitat ha fet d'un motiu ingrat, una obra d'art. Fou, però, l'exposició a les «Galerías Costa» celebrada en 1930 la que donà a conèixer de forma definitiva al públic mallorquí. Per causes ja esmentades, l'acollida crítica —entre acadèmics, noucentistes i avantguardistes— fou favorablement unànim. Creiem que és en els anys trenta, enmig de la putrefacció del Modernisme, quan la contenció de l'art de Seguí realitza plenament el seu paper històric. La seva obra fou netament acceptada per la burgesia il·lustrada local. Entre els clients de l'exposició de 1930 trobam banquers, advocats, metges... Prest es projectà fora de l'illa. Exposà a Barcelona i París de la mà de Josep M. Costa i Ferrer («Pícarol»). S. Hutchinson Harris el féu exposar a Londres. L'èxit comercial l'acompanyà sempre. La guerra civil havia imposat un trencament radical en la vida artística: el grup avantguardista restava escombrat o emmudit, el reaccionarisme plàstic campava sense oposició, dins aquesta època de mediocritat triomfava una pintura comercialoide i matussera. El quefer de Seguí no havia estat un trencament i després de la guerra es trobà amb una clientela, si fa no fa, intacta. Sense estretors econòmiques, poc donat a les exhibicions publicitàries, anà minvant la seva presència pública fins que deixà totalment l'exposició al públic de la seva labor. Les generacions joves que sorgien dins la nostra pintura el desconeixien. A més, el seu art contingut i expressat en un llenguatge no gens avantguardista no hauria encès apassionaments. Seguí no era cap figura susceptible de despertar entusiasmes per un destí tràgic —com Antoni Gelabert— ni per un llenguatge de trencament revolucionari —com Juli Ramis—. Recordar-lo ara és tan sols un deure de plantejar-nos amb visió crítica una època de la nostra pintura. Quan el decorativisme superficial s'apoderava de la pintura a Mallorca, la depuració, la simplicitat de les flors i natures mortes de Seguí fou un toc poètic i autèntic. Aquesta és la seva validesa.

L'artista i els crítics

Crítica acadèmica

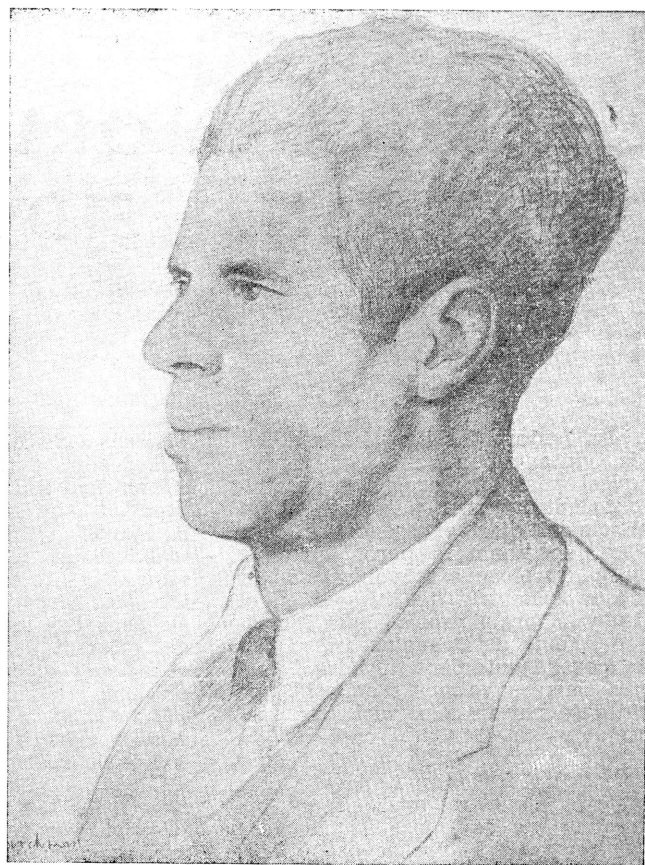
Amb espontaneïtat, que només s'aconsegueix quan hom sent pregonament, ha traslladat al quadre una sèrie d'assumpes de natures mortes que en les seves mans es transformen en plantell d'harmonies amb l'encant de cosa vivent. Les natures mortes tractades fredament i només en el seu aspecte exterior, poc interès comporten; però, quan hom té la virtut de dotar-les d'espontaneïtat, nascuda més que no en la seva essència en la que transmet el temperament artístic de l'interpret, assoleixen una importància que les fa pariones dels altres gèneres considerats de major categoria.

PERE-JOAN BARCELÓ I OLIVER
(«Correo de Mallorca», 26/V/1930)

Crítica noucentista

L'exposició d'aquest novell artista pollencí, a les «Galeries Costa», ens ha revelat un pintor de debò. Amb el Sr. Seguí es presenta el cas curiós d'un home que, trobant-se ja en plena edat madura, va agafar els pinzells i que en pocs anys ha aconseguit de fer una obra seriosa i apreciable. Aquest pintor dotadíssim és realment un cas formidable d'espontaneïtat i d'intuïció, car en la seva obra es veu clarament que la lluita i l'esforç són realment poc en comparació dels resultats obtinguts. En les seves teles poden trobar-se errors, però mai vacil·lacions. El seu pinzell corre amb facilitat obeint a un ritme sorprenent de fuga, apuntant a voltes amb sobrietat i justesa, de vertader pintor, unes roses, una ceràmica o unes sedes. Hi ha en els seus quadres delicadeses de color, i un afinat sentit de la composició. En Seguí representa un positiu valor dins la pintura mallorquina.

BARTOMEU FERRA I JUAN («La Nostra Terra», Any III, n.º 29, Maig 1930)

*B. Seguí l'any 1929,
segons un retrat de l'artista anglesa Brockman.*

Crítica avantguardista

Seguí és un pintor que s'ha fet sol. En el procés formatiu del seu art no s'entrelluca la més lleu ombra d'academicisme —academicisme, eh?— ni encuny aliè. Cap influència que enteli l'esplendor de la seva pròpia personalitat.

Es un intuitiu. Però no un espontani ni un pervingut. Pot ostentar amb tot orgull el títol de pintor per la seva vocació de tal i persistent estudi. Es veu de seguida que la seva executòria no és producte de cap improvisació. Revela —ans al contrari— constant esforç, tenaç lluita. Hom no arriba a aquesta senzillesa de dicció, a aquesta precisió de matís, a aquest equilibri de masses sense una profunda coneixença de *métier*. Destresa tècnica aconseguida amb un ferri autodidactisme que ha suplert amb avantatge la manca d'Acadèmia.

JOAN ALOMAR I CIFRE («El Día», 25/V/1930)

Electrofil

AILLANTS - CONDUCTORS - TERMoeLECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

EN LA MORT DE MN. ISIDOR MACABICH

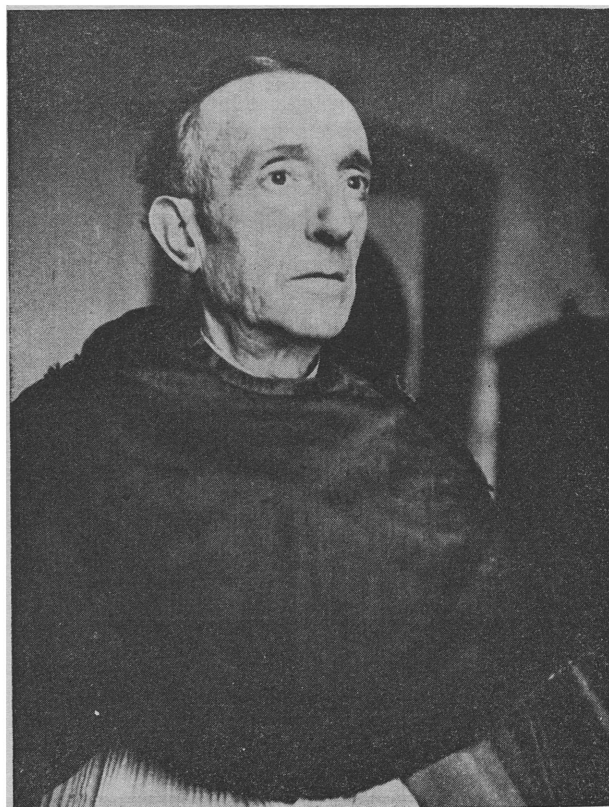
per Marià VILLANGÓMEZ

Mn. Isidor Macabich i Llobet tenia vuitanta-nou anys en morir, aquest mes de març, i encara durant l'últim gener publicava algun article al diari eivissenc. La seva obra fonamental, però, quedava closa en els quatre volums de la magna «Historia de Ibiza» i en el titulat «Obra literaria», que formaven l'edició de Daedalus, patrocinada per l'Ajuntament d'Eivissa. Dels tres darrers volums d'aquesta edició vaig parlar, a mesura que aparegueren, a «LLUC» (números de febrer, març i abril de 1968 i juny de 1970). Un volum tenia caràcter històric; un altre, tot i sortir dins la «Historia de Ibiza», tractava de costums (tots procedents d'èpoques velles i en gran part passats); el darrer comprenia una selecció d'articles i tota la producció poètica. Història, costumisme, periodisme i poesia: quatre activitats destacades en una vida llarga i en molts d'ordres fecunda. Mn. Macabich fou sacerdot, professor; acomplí una determinada vocació social. Deixarem per ara aquests aspectes, com també el de periodista. Aquestes importants dedicacions, que no podríem separar del conjunt de la seva personalitat, exerciren la seva influència en uns anys donats —un període dilatat, certament— i damunt moltes consciències. L'il·lustre eivissenc deixa, eficaços i duradors, molts de capítols d'història, estudis de costumisme, versos.

Mn. Macabich centrà les seves investigacions en la seva illa nadiua: com a historiador és, per tant, un historiador d'Eivissa. Molt jove, encara seminarista, va començar les seves recerques als arxius locals; més endavant va tenir al seu càrrec el de la Catedral, com a canonge arxiver. Un parent seu, Josep Clapés, investigador distingit, l'inicià en el camí de la història. Fruit del treball intens, de la visió aguda i de la lucidesa crítica de Mn. Macabich són una sèrie d'obres, en les quals brilla també la qualitat del seu estil nerviós i sobri. Són obres escrites en castellà, amb l'excepció d'«Es feudalisme a

Eivissa» (1908). Aquestes obres primeres són, a més de l'esmentada, «Corsarios ibicencos» (1906), després tan ampliada, i «Santa Maria la Mayor» (1916), resultat de les troballes als documents eclesiàstics i un dels llibres preferits per l'autor. Mn. Macabich va anar reunint els seus continus estudis en obres de diferent grau de condensació: «Pityusas, ciclo fenicio» (1931), «Ebusus, ciclo romano» (1932) i «Santa María, ciclo cristiano» (1933); «Historia elemental de Ibiza» (a la revista «Ibiza», desembre de 1945), i «Breve historia de Ibiza» (1953). El 1935 comença la publicació per fascicles (alguns són veritables toms) de l'obra més ex-

tensa, «Historia de Ibiza», que no acaba fins al 1966. Aquest mateix any es comença a publicar l'edició de Daedalus. L'obra comprèn les parts titulades «Antigüedad», «Feudalismo», «Crónicas» (per segles, del XIII al XIX), «Corso», «Santa María» i «Costumbrismo». Aquesta part inclou, en la seva amplitud, molts i diferents treballs, dos d'ells en català i ja publicats a part, «Mots de bona cristiandat» (1918) i «Romancer tradicional eivissenc» (1954). Ja havíem fet observar a «LLUC»: «Amb la seva gran «Historia de Ibiza» Macabich va ampliar, refondre, completar, posar al dia i organitzar tot un conjunt de treballs anteriors, que

comprenia llibres, transcripcions de textos, assaigs, articles, notes i escrits polèmics, no sols pròpiament històrics, sinó també costumistes, filològics, etc. La «Historia de Ibiza», doncs, és una obra estructurada, en certa manera; però és també un aplec. Altrament dit, es percep l'aplec dels materials sota l'estructuració de l'erudita, important, monumental construcció.

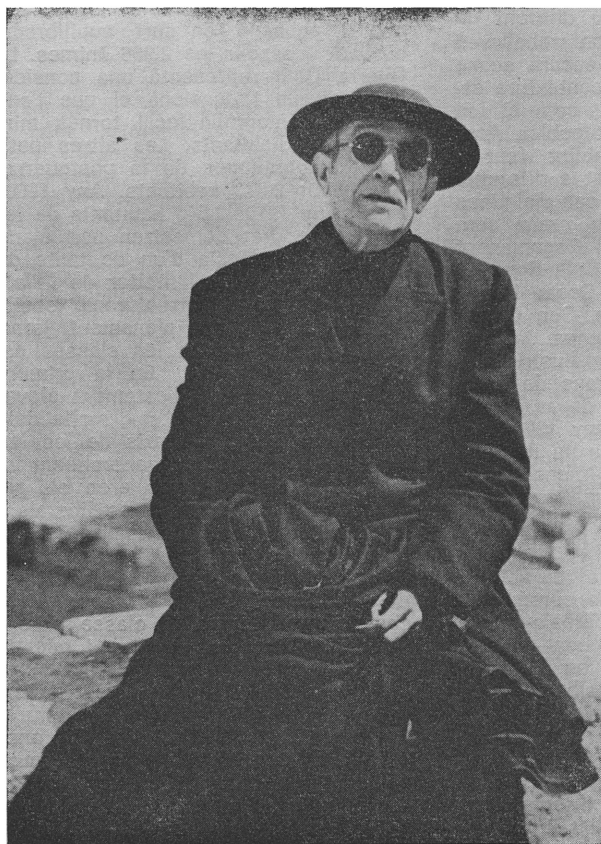
Mn. Macabich lamentava la manca, en el camp del folklore eivissenc, d'un estudi complet i sistemàtic, fruit d'un treball d'equip. Tanmateix, la seva feina sobre alguns aspectes del costumisme va ser enorme. I en els aspectes que no va poder tractar, va reunir dins la seva obra, suplint en certa manera el treball d'equip, un conjunt d'escrits aliens sobre matèries d'especialització o que li semblaren interessants: el dret foral, la casa eivissenca, el folklore musical, la llengua insular, etc. Entre les nombroses investigacions costumistes del mateix Macabich podríem destacar, per exemple, els capítols dedicats a les creences supersticioses (esperits familiars, barruguets, follets, etc.) i al cançoner en tota la seva extensió, des dels romanços tradicionals als religiosos, amorosos o satírics, les caramelles i les

cançons breus. Dins d'una obra escrita generalment en castellà tenim, per tant, tot un ric tresor de manifestacions en la nostra llengua (cançons, rondalles, refranys, «mots de bona cristiandat» i mots de tota mena), així com, en la part més pròpiament històrica, tenim la transcripció de tants i tants textos antics en català (els extractes dels «Llibres d'entreveniments», per exemple), interessantíssims. En aquest sentit, com també en l'esperit eivissenquista del conjunt de l'obra, Mn. Macabich ha exercit una influència benèfica envers la nostra cultura.

El Sr. Francesc de B. Moll ha escrit amb encert, últimament, sobre la relació entre Mn. Antoni M. Alcover i Mn. Isidor Macabich. La influència d'algunes actituds del manacorí sobre l'eivissenc ens semblen clares. On el canonge de la catedral d'Eivissa conreà més intensament la llengua pròpia fou en la producció poètica. És cert que una part, la més petita, d'aquesta producció és escrita en castellà. Dins els poemes castellans n'hi ha d'escrits amb fonda preocupació i d'altres més circumstancials o destinats a la lectura en actes públics. Preferim, en general, la poesia catalana de Mn. Macabich, aquell

conjunt de poesies, el més extens de «De mi vida» (títol de l'obra lírica completa), que ell anomenà «Eivissenques». Ara bé, entre aquestes «Eivissenques» n'hi ha d'escrites en el dialecte de l'illa, i d'aquí la denominació de «Dialectals», i d'escrites en una llengua més general. Dos exemples ben coneguts de l'ús de l'una i de l'altra forma són, respectivament, els extensos i representatius poemes «S'aufabeguera» i «Miratges». Hom podria dir que el primer, que penetra dins l'entranya de la pagesia illenca, sembla buscar l'expressió més particular, i que el segon, cant als nostres mariners, eixampla més els horitzons de la llengua. Però no; en realitat, «S'aufabeguera» (1924) pertany a la primera època del poeta, purament dialectal, i «Miratges» (1936) a la segona, en què els poemes, segons el seu autor, «s'adapten ja generalment a la unitat de l'idioma». Amb tot, no manquen a les «Dialectals» mots cultes, arcaics o inusitats a Eivissa (esguard, ocell, coltellada, ivori, etc.) com tampoc els mots exclusivament eivissencs a les altres poesies, a fi de conservar-hi, com deia Macabich, «la personalitat local» (jogueroi, tollar, barrinol, dular, etc.). El camí d'aquesta poesia concisa, directa i sentida, amb moments d'evident elevació i amb influències del moralista, de l'historiador i del folklorista, des de la primera composició (1901) a les de senectud, és un camí llarg, com fou la vida de l'autor. També és expressiu en aquest sentit el títol «De mi vida», que d'altra banda, com ens digué el poeta, «no és convencional, sinó molt autèntic». No podem deixar de considerar, en les poesies catalanes, l'interés que tenen per als filòlegs, i, en les castellanques, l'existència de «bons poemes», segons ja escriguérem, «com molts de les sèries «Plegarias», «Sonetos», «Al rescoldo de otro hogar», el titulat «Vespertina» i, dins de les «Lecturas», el brillant «Excelsior».

Mn. Isidor Macabich obrí una bretxa en el conreu de les nostres lletres, que es pot dir que a Eivissa la llengua pròpia, literàriament, havia quedat reservada, amb molt poques excepcions, a les cançons pageses i a altres manifestacions populars. Durant molt de temps fou un eix de la vida cultural de l'illa. Nomenat Fill il·lustre per l'Ajuntament d'Eivissa, vaig tenir la satisfacció de llegir, a l'acte públic, la seva intensa biografia, que ell m'encarregà. Va obtenir fora de l'illa distincions molt importants. Ara ens ha deixat, llegint-nos un exemple d'intel·ligent activitat i de profitosa dedicació a la nostra terra.

Els glosadors de Montuïri (II)

per Joan MIRALLES I MONSERRAT

Es un fet evident que la crítica ha d'actuar seleccionant en tots els camps de la cultura. Això comporta, evidentment, una sèrie de dificultats de tot ordre. Vegem el cas de la nostra poesia popular elaborada pels glosadors. Sorgeix de seguida l'interrogant: quin criteri cal aplicar a l'hora de triar els productors d'aquesta poesia que valen la pena d'ésser citats en una **Història de la Cultura** del nostre país? Per a mi cal distingir diferents castes de glosadors. D'antuï cal comptar amb els glosadors «antics» semilegendaris, les composicions dels quals segueixen essent recordades, tot i no constar, forçosament, si havien intervingut o no en vetllades de gloses. Aquest pot ésser el cas del conegudíssim Sebastià Gelabert, més conegut com «En Tià de Sa Real». N'hi ha uns altres coneguts arreu de Mallorca com a capaços d'envestir a un glosat públic, d'on en surten generalment en bon nom, essent vertaders jornalers de l'art del glosar. Entre aquests citarem «Es Cabo Loco», en Llorenç Capellà, En «Pel·lo» de Sóller, En Pere «Malec», En Sebastià Vidal, En Joan Sansó, En Joan Vic, En Llorenç Ferragut, En Jordi «Miretó», es germans «Verratons», En Toni Pol, En Calafat, En Bartomeu Planiol, etc. Finalment n'hi ha uns altres que són coneguts només en el poble d'origen, o a tot estirar en els pobles del costat, sigui com a glosadors «públics», o bé simplement com a bons glosadors de posat. No cal que en citi cap, car són nombrosíssims en tota Mallorca. A final de comptes, crec que l'elecció, justa, precisa, la fa el propi poble, el qual en reb la producció poètica, conservant a través del temps aquelles composicions més reeixides, que poden arribar a esdevenir, molt sovint, composicions «anònimes».

He aplicat aquest criteri distintiu als glosadors de Montuïri i el resultat no és massa encoratjador. Destaca entre els difunts un sol glosador, conegut també en els pobles del costat: mestre Gabriel Sampol i Sastre (1864-1944). Tothom coincideix en atribuir-li una gran rapidesa, correcció mètrica, enginy i bona veu a l'hora de glosar. De la segona generació de glosadors montuïrers que present aquest mes, nats entre el 1857 i 1879 intervingué també en vetllades de gloses Baltasar Fiol i Pocoví «Boira» (1870-?) però amb menys èxit. Entre els glosadors de posat cal destacar Bartomeu Bauzà i Bauzà «Pelut» (1860-1941), coautor de la composició dramàtica **Sant Antoni al viu**, Catalina Pocoví i Mayol

«Xiva» (1874-1956), autora d'unes gloses dedicades a l'assassinat de l'amo de la possessió d'Es Puig Moltó (1948), i Josep Gomila i Mesquida «Nofre d'Es Molí» (1879-1962), autor de quatre plaquetes de cançons. Els glosadors d'aquesta generació glosen fets de la penúltima dècada de la centúria passada fins als anys seixanta del nostre segle. Alguns d'ells ja saben llegir i escriure, però predomina encara l'analfabetisme. En general pertanyen a l'estament menestral, altres són simples missatges. Algun sembla que arribà a exercir una forta influència en la vida del poble, com l'al·ludit Gabriel Sampol, batlle de Montuïri cap a principis del present segle. Predominen entre aquests glosadors les composicions de tipus amorós, i religiós, les elegíques, les de picat, les referents a animals, etc. No manquen tampoc les que tenen un caire francament pornogràfic. A diferència de la generació anterior alguns d'ells es dediquen de manera esporàdica a les gloses polítiques.

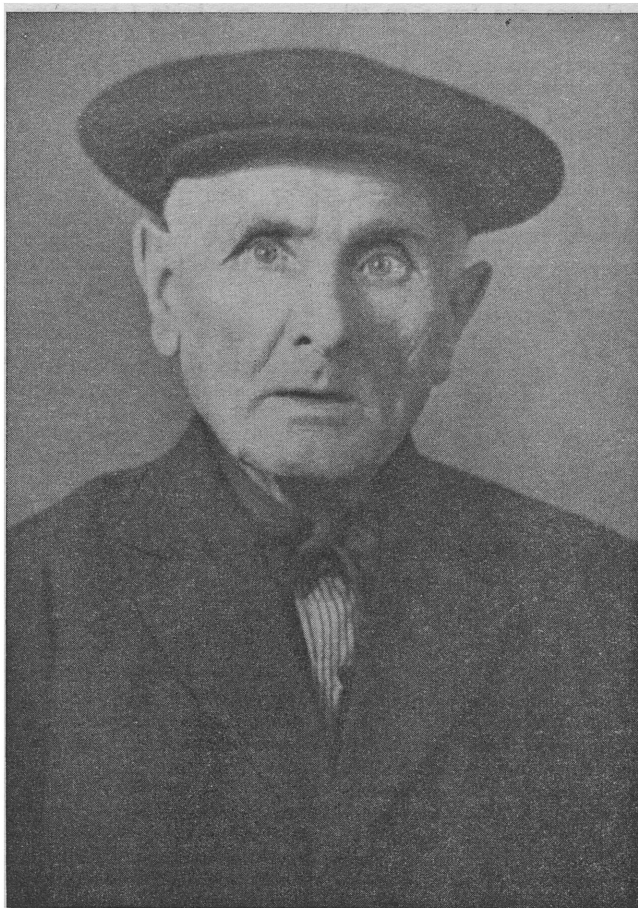
Vegem ara l'entorn vital en què es trobaren inmersos aquests personatges. D'antuï cal dir que l'estructura rural del poble era prou diferent de l'actual. Moltes finques on treballaven aquests glosadors eren encara sense dividir. Això donava una textura especial a cada possessió, com si fos cada una d'elles un petit poblet. Amb el temps s'anaren establint fent-ne noves parcel·les i passant a diferents propietaris. Aquest és el cas d'algunes de les possessions més grans com Galiana, Son Company, Tagamanent (Can Socias), Son Toni Coll, Son Cucuí (Son Pocoví), Son Costa Nou i Son Costa Vei, Sa Torre, Son Comeselles, Son Castanyer, Mianes... L'any 1872, segons l'Arxiduc d'Àustria les deu possessions més grans de Montuïri ocupaven un 32% de la superfície total del terme. L'any 1970 l'estructura rural ha passat a un minifundisme extremat, de tal manera que només es compta amb una possessió de més de 250 hectàrees, i hi ha 3.900 finques de menys de 0'5 hectàrees.

La producció agrícola tradicional montuïrera es redueix als conreus típicament mediterranis: cereals, vinya —l'olivera hi és desconeguda—. Entre els arbres fruiters destaquen els ametllers, les figueres i els albercoquers. En la ramaderia cal citar sobretot el bestiar porquí i l'oví. La indústria hi fou pràcticament absent, fins a l'establiment d'una fàbrica de «sabatlles», cap a principis del present segle. Dels anys trenta ençà s'han anat introduint

algunes indústries del ram de la construcció, farineres, fàbriques d'embotits, etc., i sobretot una important fàbrica de teixits. Quant al comerç es feia, i es fa generalment, amb la Ciutat i Lluçmajor. El mercat i les fires d'Inca i Sineu venen exercint, encara avui, una certa influència en la dinàmica econòmica del poble.

La població de Montuïri, quan neix el glosador més vell d'aquesta segona generació (1857) era de 2.085 habitants, població que anà augmentant fins que l'any 1887 arriba als 2.750. Al cap de poc temps sobrevé la gran crisi de la fil·loxera que determina una greu crisi econòmica i una intensa emigració en tota Mallorca. L'any 1900 la població montuïrera es redueix a 2.727 habitants que passen a 2.973 deu anys més tard, probablement una de les xifres més altes a què ha arribat aquest municipi. De 1910 a 1920 detectam una intensa emigració cap a l'Argentina (1913-1917), de tal manera que la població, per a l'any 1920 davalla a les 2.857 ànimes. De 1918 a 1928 cal tenir en compte l'emigració cap a Cuba, així com també la grip, que causà moltes baixes entre 1915 i 1919. A l'any 1930 sembla, no obstant, que la població en surt equilibrada, arribant a assolir les 2.966 ànimes. La Guerra Civil representà una considerable sagnia i ocasionà el que l'any 1940 la demografia local tornés minvar: 2.943 habitants. Les altres notícies demogràfiques de la postguerra: Any 1950: 2.873 habitants. Any 1960: 2.882. Any 1970: 2.546 habitants de fet i 2.581 de dret demostren ben clarament la decadència d'un de tants de pobles agrícoles de l'interior de l'illa.

D'altra banda l'estructuració social de la població era plenament jerarquitzada, sobretot en les classes estrictament agrícoles. En la primera època que estudiam l'estament elevat era ocupat pels «senyors», molts dels quals eren els propietaris de les finques més grans, i que generalment vivien a la Ciutat. Altres eren els representants de les carreres liberals i eclesiàstics. Seguia una classe mitjana formada pels propietaris rurals, posseïdors de més de tres quarterades, juntament amb els menestrals i comerciants. Seguia la classe obrera rural formada pels jornalers i missatges que depenien dels propietaris rurals, amb un règim totalment paternalista. Avui dia l'antiga societat rural tradicional, d'arrels medievals, ha anat essent substituïda per unes formes sociològiques ben diferents. D'una banda es dona la crisi de l'antic propietari rural. De l'altra l'aparició de

Gabriel Sampol i Sastre «Sampol» (1864-1944)

l'obrer de petita i mitjana indústria, així com la prepotència d'una nova classe mitjana nodrida de banquers, administratius, obrers qualificats, etc. Quant a l'aspecte cultural «il·lustrat», de l'època que estudiam es nota un cert desenvolupament, sobretot si el comparam amb la situació cultural anterior. Quant a la cultura «popular», amb tot el que això implica pogué funcionar fins que unes noves estructures socio-econòmiques subvertiren l'ordre antic, cultura aquesta que era produïda i consumida per la gran majoria de la població, en general analfabeta i en unes condicions de vida poc favorables. Quant a l'aspecte de l'alfabetització representà una considerable empena l'establiment del convent de monges de la Caritat a l'any 1867, i sobretot els anys de magisteri de Josep Porcel i Mas cap a la dècada dels setanta de la centúria passada, així com la fundació d'una Caixa Rural a principis del segle actual. Per altra banda les lluites acarnissades entre el partit conservador, dirigit pel «Metge Fraret», Don Joan «Potecari» i l'amo En Joan «Serena», contra el partit liberal, dirigit pels germans Ferrando, donaren lloc a unes publicacions esporàdiques, barreja de notícies polítiques locals i de crítica i

ridiculització del partit contrari. Els conservadors editaven una fulleta firmada per un tal «Cantaclar» que no era altre que el prevere Gaspar Cerdà, més conegut com a «Vicari d'Es Puig», publicació que era «contestada» immediatament per una altra de consemblant, de la part dels liberals, firmada per un tal «Cantalaveritat». Cal esperar, però, a la implantació de la Segona República en què l'ensenyament es generalitza. D'aquella època data l'establiment d'un Col·legi de nins i un altre de nines, així com la fundació de l'Escola Graduada Nacional (1935) i la publicació de dues revistes escolars: «Juventud» i «Alborada». De la postguerra daten la fulleta parroquial «Bona Pau» (1952) que segueix publicant-se encara avui, i «Es Revolt», de curta durada.

Aquest és, en resum, el món que tocà viure als glosadors locals que present aquest mes. Un món en el qual estaven insertats com una peça més de l'engranatge social, produint adesiara un tipus de cultura oral lúdica d'una importància creixent que no menyspreable.

Vetací a continuació una llista d'aquests glosadors amb algunes notes biogràfiques i part de llur producció versificada:

ELS GLOSADORS

Miquel Gomila i Tous «Rua».—Nat a Montuïri dia 27 de juliol de 1857. Fill d'Onofre Gomila i d'Antònia-Aina Tous. Era mestre de paret seca i molt afecionat a la caça. Analfabet. Es casà amb Sebastiana Pocoví. Es dedicà a les gloses referents a animals, a les de caire amorós, de picat, etc. Morí a Montuïri dia 16 d'agost de 1935. Vegeu una de les seves composicions.

En aquesta, de tema autobiogràfic, anomena els oficis que tengué durant la seva vida:

Molts d'oficis he tocats.

Ara els anomenaré:

primerament de marger,

i de caçador també,

de lloves i de filats.

I d'es dobbers que he avençats,

crec que no hagueren bastats

per comprar gorres i draps

p'ets infants que hem congriats

jo i sa meva muller.

I no us estranyeu també

si Déu vos n'ha enviats,

que això són morosidats,

o fruits de Déu enviats

que aquell qui en vol no en té.

Bartomeu Bauzà i Bauzà «Pelut».—Nat a Montuïri dia 11 de gener de 1860. Fill de Sebastià Bauzà i d'Antònia Bauzà. Durant la seva vida es dedicà a conrear les seves finques. Analfabet. Fou coautor de la peça teatral **Sant Antoni al viu** juntament amb Sebastià Amengual i Mesquida. Les composicions que coneixem són de tipus religiós i referents a animals. Morí dia 27 de desembre de 1941.

Referents a animals i de caire eminentment humorístic són les següents:

I par que duguis un rabassot,

penjat damunt cada pota.

Trota! No siguis cabota,

que això t'ha de dur la mort!

No t'assustis ni t'espants,

enguany en so mes de s'era,

que En «Camia» dóna espera,

si hi van a comprar llendera

an es seus parroquians.

I si no tens bo amb sos sants

te darem an es milans

en acabar sa garbera.

Gabriel Sampol i Sastre «Sampol».—Nat a Montuïri dia 16 d'abril de 1864. Fill de Gabriel Sampol i de Margalida Sastre. De jovenet féu de porqueret a Son Comelles. Més tard de mercader, arribant a ésser batlle de Montuïri. Es casà amb Sebastiana Arbona. Es el glosador montuïrer més famós. Intervengué en vetllades de gloses contra En Capellà d'Algaida i altres glosadors. Es dedicà a les gloses de tipus amorós i humorístiques, però no manquen tampoc les referents a animals. Morí dia 2 de febrer de 1944.

Una de les primeres que féu va ésser aquesta, quan feia de porqueret a Son Comelles. L'havien advertit que no deixàs menjar l'empelt d'aubarco-

quer als animals, però no fou així, i per excusar-se va fer aquestes cançons:

Si se movia tempestat
que s'aigo anàs p'es carrer,
lo que et diria primer:
que s'empelt d'aubarcoquer,
Batista, que vares fer,
a Sa Rota el t'han menjat.

L'amo jo no en tenc sa cupa
de s'empelt d'aubarcoquer.
Sa cupa la té sa ruca,
i ja ho pagarà qui la fé.

Algunes van referides a una moixa i en general a aquesta casta de felins:

P'es corral que és un lloc rost,
sa moixa sense fer fressa
se'n va anar dins es rebost
a sa carn de sa mestressa.
Sen Joan ja poreu tèmer,
en anar a confessar,
que sa moixa se menjà
sa carn a dins sa corema.

Mateu Sampol i Sastre «Sampol».—Nat a Montuiri dia 12 de gener de 1860. Germà de l'anterior. Romangué fadrí tota la vida. Es dedicà a l'ofici d'euguer a Son Comelles i de guardavies en Es Coll d'En Rabassa. Com molts altres glosadors locals fou molt afeccionat a la beguda. Morí en Es Coll d'En Rabassa. Només coneixem aquesta glosa:

Plorau mares, plorau mares,
ravó teniu que plorar,
que es vostros fiis han d'anar
a la guerra a parar bales.
Quant n'hi ha que no ho mereixen,
i sa sang han de colar,
i p'es seu rei defensar,
i ses mares de plorar
de pena se consumeixen.

Maria Bauzà i Miquel «Sastrona»
(1866-1959)

Maria Bauzà i Miquel «Sastrona».—Nada a Montuiri dia 31 de desembre de 1866. Filla de Benet Bauzà, jornal·ler, i de Maria Miquel. Analfabeta. Es casà amb Gregori Socias i Sastre. Es dedicà a les gloses de picat, i humorístiques. Algunes també van referides a animals i no en manca tampoc alguna dedicada a fets militars. Morí a Montuiri dia 30 de maig de 1959.

Vegeu-ne algunes que feu a un tal sen «Botet»:

El sen «Botet» me va dir
que es seu sant berenar dava,
emperò no vos parava
sa vaca quan vos fugí.

Em volem dir sen «Botet»
com vos ha anat a migdia:
sa vaca és fuita a la vila,
i l'encalçaveu totsolet.

Sen «Botet» jo vos vui dir
una cosa amb gran espant:
sa cuça m'ha fet nou cans,
Que volem esser es padrí?

Baltasar Amengual i Fornés «Capçana»
(1867-1962)

Baltasar Amengual i Fornés «Capçana».—Nat dia 6 d'octubre de 1867. Fill de Sebastià Amengual i Mesquida, teixidor i d'Antònia Fornés i Ferrando, teixidora. Estigué de caminer a Catalunya, després a la carretera d'Andratx i finalment a la carretera de Ciutat a Manacor. Es casà amb Magdalena Ribas i Garcias. Fou partidari acèrrim del partit maurista. Ell i son pare foren els autors d'unes gloses dedicades a la Mare de Déu de Lourdes de Son Perot de Pina. Com son pare es dedicà a les gloses de caire pietós. Morí dia 6 de març de 1962.

Estava en relacions amb «Es Cabo Loco», qui féu un molí de ferro. Quan aquest fou destruït una nit de molt de vent, aquest famós glosador d'Es Coll d'En Rabassa féu aquesta cançó:

Jo voldria que bufàs
hasta sa terra fos plana,
Sant Cosme i Sant Galiana
es cap es vent los tomàs,
i en el cel que no quedàs
fonament ni cap part sana,
i es sant qui està de setmana

per bruto i tarambana
sa bufeta s'esclatàs.

I el nostre glosador, piedós que era li contestà de la següent manera:

Jo voldria que et tocassen
tots es mals del món plegats,
i es qui he anomenats
a tu totsol t'afectassen,
i si encara no bastassen,
llavò que s'hi agregassen
totes ses penes que passen
a l'infern es condemnats,
i així es teus desbarats
d'una vegada 'cabassen.

Baltasar Fiol i Pocoví «Boira».—Nat a Montuiri dia 1 de setembre de 1870. Fill de Jaume Fiol i de Magdalena Pocoví. Estigué llogat a la possessió de Galiana. Més tard passà a Mendoza (Argentina). Participà en algunes vetllades de gloses, però sense obtenir gaire èxit. Morí en data no establerta, a l'Argentina.

Glosà públicament amb En Vic d'Es Pont d'Inca. Li féu aquesta glosa:

Segons es sant pos sa murta
o sa festa que vui fer.
Vols que et digui pontdinguer:
que es poble montuïrer,
saps que ha de menester?:
sa cançó un poc més curta.

Des de l'Argentina envià una plaqueta de cançons, de les quals en co·neixem les següents:

Si a Bons Aires vols anar
manlleva cinquanta duros.
Saps quan tendràs ets apuros?
en haver-los de tornar.

Al.lots si volem venir
a la ciutat de Mendoza
allà per buidar sa bossa
és millor que per aquí.

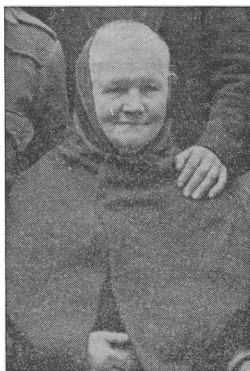
Catalina Pocoví i Mayol «Xiva».—Nada a Montuiri dia 7 de juliol de 1874. Filla de Joan Pocoví i de Catalina Mayol. Analfabeta. Feu de pagesa i estigué llogada a Inca. Es casà amb Antoni Mayol i Gomila. Es autora d'un glosat dedicat a l'assalt d'Es Puig Mol·tó (1948), i d'altres gloses de tema amorós i religiós. Morí dia 3 de desembre de 1956.

Es autora també d'algunes gloses que envià Joana Miralles al seu homo Antoni Martorell, que estava a Martorell, (Catalunya), fent de caminer:

Carteta et dic adió,
i te don sa despedida.
No comports esser llegida
fins que seràs qualche dia
an aquell clavell hirmós,
I des que estam ausents tots dos
niguns tenim alegria,
I sa dona és qui la t'envia
per no perde ses amors.
En no tenir res que fer
aqueix paper llegiràs,
i en la vila pensaràs,
amb los infants i ta muier,
i amb la Verge del Roser,
que et don salut si convé
fins I tant que tornaràs.

No manquen tampoc les gloses sobre fets de la nostra Guerra Civil:

Dins es lloc de Son Saletes,
una gran possessió,
qui ho sentia era es pastor,
dos demanaven perdó
an aquells de ses endretes
qui duïen ses escopetes
per fer tala funció,
i Cristo Nostro Senyor,
qui serà es judicador,
ja darà sa bendició
an es qui du ses mans netes.

Joana Aina Pocoví i Mayol «Xiva»

Joana Aina Pocoví i Mayol «Xiva».—Nada a Montuïri dia 13 d'octubre de 1879. Germana de l'anterior. Analfabeta. Es casà amb Sebastià Grimalt i Oliver. Les seves gloses són de tema amorós i humorístic:

A sa dona d'En Tomeu «Alcoraier»:

Per gonyar qualche dobber
Margalida em som llogat
a s'ofici que m'han dat,
i també culturaré
qualque roser encarnat.
Seràs tu clavell daurat
si em trobes tenre d'edat
diga-m'ho i jo ho sabré,
i es meu camí faré
i a tu no t'entretendré
si tens altre enmemorat.

Josep Gomila i Mesquida «Nofre d'Es Molí».—Nat a Montuïri dia 15 de novembre de 1879. Fill d'Onofre Gomila i d'Antònia Mesquida. Es casà amb Francesca Aina Fiol. Va fer de moliner i de pagès. Es l'autor de quatre plaquetes de cançons sobre temes diversos que féu publicar els últims anys de la seva vida. Morí a Montuïri dia 13 d'abril de 1962.

Vegeu-ne algunes estrofes disperses de les plaquetes que féu imprimir:

Es un jove qui m'agrada
i me vol i el vui també,
i amb ell me casaré,
conco, a la bona o la mala.

Anc que me poseu tancada
fermada i engrillonada,
si puc me desfermaré,
i de quatre a ell 'niré
com un pollet venturer
quí encaixa la seva mare.

PAPERS D'ANTANY

MIQUEL S. OLIVER

per Gabriel ALOMAR

La memòria de Miquel S. Oliver està unida als dies més ardents de la meua primera juvenesa. Tots dos deguérem la nostra iniciació literària i periodística a l'impuls de no conformisme amb el medi. Contra la mesquinesa provinciana, imitativa, serva, de la nostra illa maternal, apel·larem a la pròpia tradició mallorquina, primera etapa de la gran expansió imperial de Catalunya a l'Edat Mitjana. I aquí convé senyalar molt bé el caràcter d'integració, d'unió, que va tenir en aquella illa el sentiment nacionalista, oposat a dues modalitats inverses de separa-

tisme: la dels que acceptaven gregàriament la trivialitat oficial, imitativa i subordinada, i la dels que invocaven un particularisme mallorquí, necessàriament província, dialectal i plebeu.

La generació romàntica, la de Quadrado, la de Tomàs Aguiló, havia renovat imperfectament l'escola històrica; la tradició medieval del regne de Mallorca els havia desvirtuat la visió justa. Aquell minúscul regne, desvinculat de l'herència patrimonial de Jaume I, no encarnà, en les seves lluites contra la metròpoli catalana, una causa de llibertat popular, sinó la vel·leï-

Quan un escriptor critica un col·lega poden ocórrer moltes coses. El ventall de possibilitats, és clar, és prou ampli perquè hom l'encerti o l'erri de mig a mig. Deixant de banda la formació o el mètode del «crític», hem de reconèixer que l'amistat o l'enemistat personal; la concòrdia o la discòrdia en el credo polític o estètic; i no parlem de la rivalitat, si ambdós pertanyen a la mateixa literatura, poden impedir un judici equànim, comprensiu...

A l'article que presentam avui, un home de lletres critica l'obra d'un contemporani que exigeix la mateixa perífrasi. En efecte, bé que tots dos conreen la poesia i el quadre de costums —amb els pseudònims de «Clavell de moro» i de «Biel de la mel»— el gruix de la seva obra resideix en la prosa dels seus nombrosos articles, en la seva producció de «pensadors». Aquestes dues «ànimes pariones, fraternalment oposades» són el mallorquí d'esquerres GABRIEL ALOMAR I VILLALONGA (Ciutat, 1873— El Caire, 1941) i el «de dretes» MIQUEL DELS SANTS OLIVER I TOLRA (Campanet, 1864—Barcelona, 1920). Atenció, però, a les conclusions precipitades: si només tenim en compte les divergències ideològiques que els varen separar en vida correm el risc de quedar-nos en la superfície. El temps —o si

voleu la història— s'ha encarregat d'unir-los en el nostre llegat cultural i no té sentit d'assajar comparacions més o menys ocioses... Si més no, mentre no tinguem accés a la seva obra i mentre la coneguem tan malament. Oliver, així i tot, —mera coincidència?— ha tingut més sort. El lector d'avui disposa d'unes Obres completes que li reserven més d'una agradable sorpresa. Debades, però, cercarà una edició a l'abast de Mallorca durant la primera revolució (1901), de La literatura en Mallorca (1903). Alomar, al contrari, arriba al primer centenari del naixement amb una obra dispersa, a penes coneguda, que igualment ens reserva més d'una sorpresa.

L'exemple d'avui n'és una bona mostra. Lluny del «bla-bla-bla» vacu, parcial o vel·leïtós de més d'un crític contemporani, l'articulista s'esforça a situar en el context socio-cultural i en la història de les idees l'obra d'un amic que acabava de morir. No és, de cep manera, un simple paper necrològic. La voluntat de comprensió, la riquesa de les observacions, l'amistat que per damunt de tot delata el bell article d'Alomar li atorguen un lloc important en l'escassa bibliografia oliveriana. I també fa del seu autor, un exemple a retenir. En més d'un sentit.

ANTONI-LLUC FERRER

tat d'uns reietons contra l'epopeia nacional de Catalunya.

Mentre la raça produïa allí la cúspide del seu esperit, Ramon Llull, la branca despresa de la dinastia barcelonina, branca feudal més que règia, s'uní al güelfisme francès contra l'impetuós gibel·linisme català, que heretà, amb l'anell del màrtir Conradí, la causa dels Hohenstauffen i va assolir la consagració de la immortalitat en el **Paradiso**. Els Reis de Mallorca, senyors més que Reis, representaren un aspecte més de la lluita entre el poder reial i el feudalisme. El poble no es va solidaritzar amb ells en la contesa que emprengueren contra la veritable metròpoli, perquè ni el temps havia permès de formar sentit nacional divers de la catalanitat paterna, ni l'instint polític dels illencs, colons catalans, els impulsava a unir-se als seus senyors immediats, sinó a la reialesa que contra ells combatia. Jaume II, fill del Conqueridor, pogué obrir al francès Felip III les seves terres del Rosselló per a deixar-li pas lliure cap a Girona, on trobà la mort. Però quan Pere IV, el domador brutal de la noblesa, desembarcà a Mallorca per a reintegrar-la definitivament a la metròpoli, el poble el rebé com a un alliberador, oferint-li, devora la riba lluminosa, un plat simbòlic de fruites, poc després que el cap de l'últim Rei illenc, Jaume III, caigués en una batalla al front d'un petit nucli de senyors.

Un impuls anàleg mogué els escriptors de la nostra generació a reintegrar-se també en la paterna epopeia espiritual catalana. També nosaltres teníem davant la mesquinesa burocràtica i vàcua, contra la qual només podíem acudir a la reafirmació de l'etnicitat i de la Història. Únicament així ens era possible col·laborar en la resuscitada espiritualitat catalana sense que això fos una subordinació vernacular o provincial i aspirar a l'hegemonia d'aquest esperit, com successivament exerciren la de Grècia les diferents plasmacions de la raça hel·lènica. Tal va ser el sentit d'**escola** amb què Mallorca entrà en la comú palin·genència de Catalunya. Aqueixa escola tenia en la generació romàntica il·lustres predecessors, un d'ells Marian Aguiló, vertader plasmador i dignificador de l'idioma. Aviat va atènyer l'escola mallorquina la plena fixesa dels seus caràcters; un cert aristocratism de la cadència i de la imatge, que temperà amb les seves aures itàliques i fins hel·lenes la rudesia germànica de la Catalunya continental. Tal vegada aquestes tendències parnasianes, aquestes volubilitats de ritme pur, tendiren amb excés al formalisme acadèmic, a les gentileses feminals; però el procés d'aclimatació del nou lèxic i el despertar feliç de les formes arcaïques no trobà millor instrument que la musicalitat dels poetes mallorquins. Miquel S. Oliver s'incorpora gallardament a aquesta plèiade. Fins en

les seves proses vernaculars, graciosa i elegant modalitat realista, Oliver és un poeta. I la seva obra versificada, els seus sonets estil camafeu divuitesc, les seves evocacions galants, les seves reconstruccions històriques, que recorden la modalitat poètico-arqueològica d'Anatole France i fins la de Flaubert, les seves remuneracions leopardianes, li donaren en la futura Antologia catalana una legítima jerarquia de clàssic. Coronació de la seva tasca de poeta fou **La llegenda d'En Jaume el Navegant**, pintoresca desfilada medieval suggerida per la tradició cartogràfica mallorquina, un dels rastres de la qual, la Carta de Valseca, pertangué a Americo Vesputio i va ser objecte d'una curiosa tragèdia familiar quan l'examinaven George Sand i Chopin en el palau dels comtes de Montenegro. El poema d'Oliver, poema de falconeria i pompa romanesca, que comença descrivint la visita de Joan I, **Amador de la gentilesa**, al castell de Bellver, en una apoteosi final de la dinastia catalana, en iniciar-se el Renaixement que l'havia de matar en un bell crepuscle, recorda la gràcia alhora ufana i aprimorada del llibre de cavalleries català, més proper de les herències trobadoresca i carolíngia que de la **trouveresca** i bretona, que infongué en el llibre de cavalleries galaic un tràgic reflex d'extingides litúrgies druídiques o una producció de la desconeguda ànima cèltica, en la qual s'uniren amb abraçada tan íntima l'Amor i la Mort.

Una altra empremta trobo en el poema d'Oliver: la de Mistral, el Mistral de Nerto. El seguici palatí del Rei de **Gaia Ciència** evoca en nosaltres aquella visió mistraliana de l'Avinyó pon-

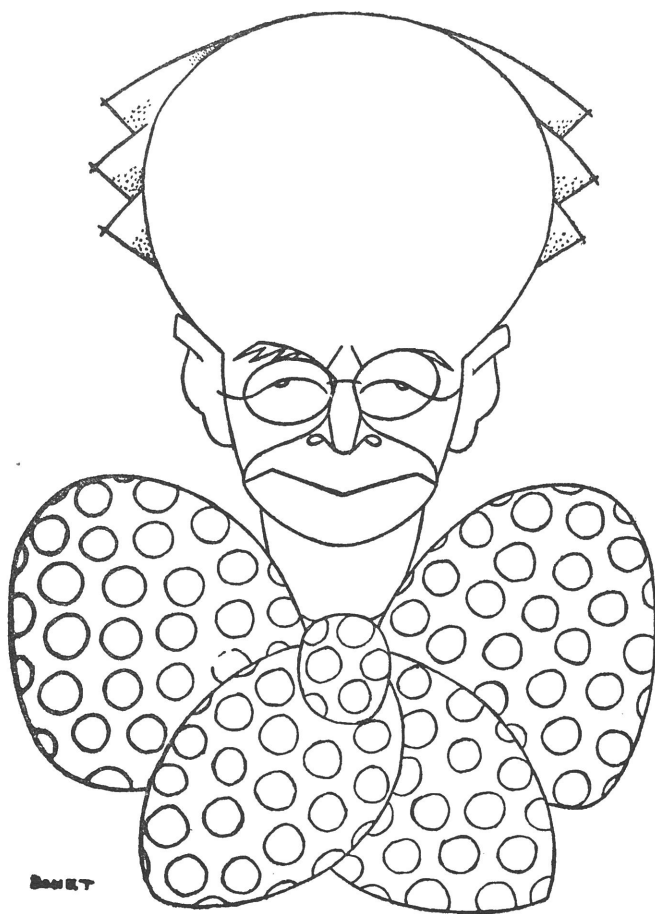
tífici, ànima güelfa de Provença que succeí a l'ànima pagana o herètica dels trobadors.

Dues influències considerables actuaren sobre Miquel S. Oliver com a temperament crític: Menéndez Pelayo i Taine. A la primera es degué l'assaig sobre la literatura mallorquina a la darrera meitat del segle XIX, treball excessivament benèvol, que amplifica amb pruija amorosa la inspiració aliena o infon l'estre absent a l'obra comentada. Potser la lectura massa recent del tom de les **Ideas estéticas**, consagrat al romanticisme francès, llevà originalitat a la forma externa i al procediment d'aquest llibre, però en ell acredita Oliver les qualitats primàries del seu estil, l'esquisitesa, la fàcil i elegant amplificació, la noble cadència.

A l'influx de Taine es deu la definitiva concreció d'Oliver com a crític, i, sobretot, com a revisionista d'Història, com a hàbil creador de vindicacions. El primer fruit d'aquesta etapa del seu esperit fou el llibre sobre **La Revolució en Mallorca** (no responc de l'exactitud dels títols, perquè cito de memòria, molt lluny de la meua petita biblioteca). Aquest llibre, premiat per l'Acadèmia de la Història amb el premi Fermín Caballero, està inscrit en la fecunda paternitat de **Les origines de la France contemporaine**. Mallorca, com a lloc de refugi durant la guerra napoleònica, sota la protecció de l'estol de Collingwood; mentre a l'illa de Cabrera transcorria l'horrible episodi dels presoners francesos, l'agonia dels quals deshonrà vilanament la victòria de Bailén; Mallorca, òvul del sentit liberal aportat per la immigració, semblant a un desdoblament

Gabriel Alomar,
vist pel dibuixant català
Pere Sunyol i Villalonga.
1929.

*Gabriel Alomar,
embaixador de la
II República
a Itàlia.*

*Caricatura de
Bonet. 1932.*

de Càdiz, got d'aigua on es removia com en assaig la tempestat futura, aquella lluita de liberals i servils, que s'havia d'ungir amb la sang de dos paladins adversaris ensinistrats a l'illa: el nobilíssim Isidoro Antillón i l'èmul ardent del **Filòsof ranci**, el bisbe de Vic fra Raimon Estruch, suís d'origen, que morí després a mans d'un altre suís al servei d'Espanya, Rotten.

Una excessiva minuciositat de detalls, base de les induccions finals a la manera possibilista tainiana, danya una mica la nítida narració d'aqueixos anys inicials de l'Espanya actual, anys en què tanta sang, fins ara infecunda, corregué sobre les nostres terres. Recordo que un dia, en una conversa amb el mestre Galdós, jo l'incitava a completar en una visita a Mallorca la ufanosa pinacoteca dels seus **Episodios**. Mallorca, oasi de pau material en una Europa torturada i sangonosa, sota l'ombra enorme del Cors, i llavors sotmesa a les irradiacions adverses de la Revolució i del Congrés de Viena, era un amable estadi de lluites espirituals, un gimnàs on es formaven els campions que més tard lluitarien en el noble comici gadità, com el bisbe Nadal, o serien sacrificats en el Coliseu sense grandesa de les vilis repressions fernandines. —Per cert que

un dels predecesors d'aquesta generació, Picornell, fou, segons crec, el model que suggerí a Galdós el personatge de **El audaz**, que acaba d'es-cenificar Jacinto Benavente.

Les revisions històriques assenyalen l'apogeu de la formació espiritual d'Oliver: recordem ràpidament les principals: la vindicació de Godoy, aquell home que fou en la Cort de Maria Luisa com un desdoblament de la Pompadour, ambigua unió de galanteria i **mecenisme**, el **cumplido garzón** el nom del qual, qui sap si per l'enemistat inicial d'aquell Príncep de Asturias en quí el poble diposità tan erròniament els seus amors, ha estat després símbol de vilesa i d'infàmes. El relat dels últims anys de Godoy, ancià que consolava el seu aclaparament d'immortalitat dolorosa sota els arbres del Luxemburg, entre jocs d'infants, carícies de sol i refilets d'ocells, té una tendresa insuperable, i el considero una de les millors pàgines de la nostra historiografia nacional. Afegeixi's a aquest record la llista copiosa de les altres monografies d'Oliver, la del cavaller Azara; la de l'abat Prevost, com a continuador de l'obra benedictina; la del cínic Casanova; les dels espanyols en la Revolució Francesa, Guzmán, Marchena, Teresa Cabarrús, tre-

balls reunits llavors en un volum; la vida de Cervantes, en fi, plena de delicades complaences i atenuacions, on potser influeix més el desig que l'amor a la rude veritat...

Però Miquel S. Oliver fou, ans que res, un revisor del segle XVIII i de les seves immediates conseqüències. En un volum, titulat **La herencia de Rousseau**, s'han agrupat aqueixes feines disperses, alguna de les quals està sotmesa a la irradiació del preciosisme col·leccionista dels Goncourt.

Això ens porta per la mà a tractar de l'Oliver polític, la principal expansió del qual foren el treball periodístic de «La Vanguardia» i els escrits reunits sota el títol **El caso Maura**. I he de fer una declaració prèvia: jo no crec en l'Oliver polític. Li manca sinceritat, independència, valor d'esperit. És dolorós comprovar en ell una certa esclavització o doblec del caràcter, no sé si degut a la nativa condició illenca, que molt pocs aconsegueixen esbandir del tot. Oliver, obligat a defensar una causa social i política recolzat en un sentit religiós que em consta que no era el seu, havia de donar per força a les seves paraules un ressò histriònic que sonava a buit.

És curiós: la Revolució, i sobretot l'Enciclopèdia, produïren, des de la generació romàntica, una modalitat espiritual que havia perdut la religiositat antiga, la vella esperança d'immortalitat, sense arribar a substituir-la per la nova esperança de les utopies, forma renovada de l'etern regne dels cels. Leopardi, que tant influí en la juvenesa d'Oliver, és un exemplar augst d'aquest dolor, com Vigny, Musset, Senancour, el mateix Baudelaire. Però tots ells tingueren, almenys, el refugi de la seva pròpia protesta romàntica.

Després, el positivisme consumà l'obra pessimista i destructora del sensualisme vuit-centista; i nasqué aquesta generació paradoxal d'incrèduls, defensors de la religió com a òrgan de govern i domadura popular, en una blasfema monstrositat, en una materialització grossera de l'antic sentit espiritual per a oposar-la al nou. Charles Maurras i Maurice Barrès són els exemplars típics d'aquesta ànima centauresca. I és penós de veure Miquel S. Oliver, tan dotat per a causes millors, allistar-se en aqueixa mainada plebea, precisament per haver-la confós amb les aristocràcies i distincions d'un home que tem el tacte de colzes de M. Homais, però dignifica amb la seva àuria ploma les granotes d'Esop...

(«LA ÚLTIMA HORA», 12-II-1920)

Gabriel ALOMAR

La literatura sobre la guerra a Mallorca

per Josep MASSOT I MUNTANER

He llegit al darrer número de «Lluc» un article d'Antoni Serra que insisteix, una vegada més, en «la manca d'una literatura vinculada amb la guerra civil» a Mallorca. Sempre és bo de reflexionar sobre el passat i de mirar d'aclarir problemes vitals, que ens condicionen encara avui. Per això m'agradaria d'afegir algunes precisions i alguns interrogants a aquest tema.

La qüestió de la guerra i de les seves conseqüències a Mallorca és realment complexa. No tenim cap exposició de conjunt, objectiva i completa, del que va passar a la nostra illa entre el 1936 i el 1939, i no és de preveure que, ara com ara, puguem tenir-la. De moment, cal recórrer a obres apassionades, per un cantó o per l'altre, no sempre fàcils de trobar (pens, per exemple, en les interessantíssimes memòries del capità Bayo, font principal del llibre excessivament divulgatiu i sovint simplista de Manuel Cruells). (1)

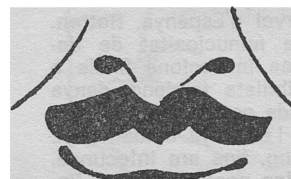
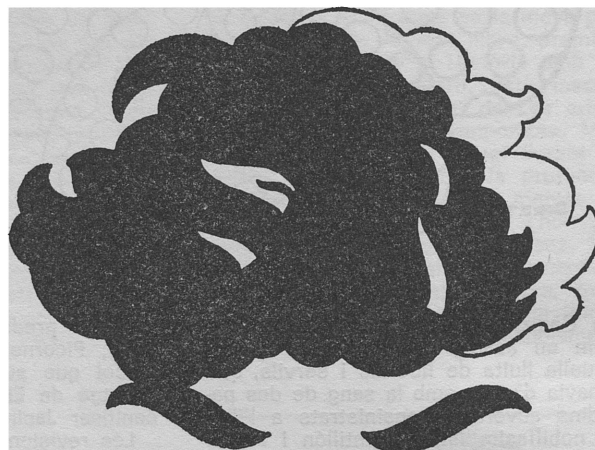
D'altra banda, resulta difícil de conèixer la postura personal de la majoria dels nostres intel·lectuals durant el conflicte. Alguns es trobaven fora de l'illa i prengueren una actitud ben clara: Gabriel Alomar morí a l'exili, Antoni M. Sbert —conseller de cultura de la Generalitat— hi és encara, Bartomeu Rosselló-Pòrcel morí el 1938 al sanatori del Brull —al Montseny—, no gaire després d'haver escrit el famós poema **A Mallorca, durant la guerra civil...** Joan Estelrich, a l'altre cantó, proclamà en tots els idiomes civilitzats les grandeses de l'Espanya nova i eterna i adoptà —com tants altres intel·lectuals del Principat i del País Valencià— una postura que contradeia de dalt a baix les seves conviccions anteriors. (2)

Els qui eren a l'illa —que en alguns cas varen ésser objecte d'una repressió benigna— (3) varen prendre, com és lògic, actituds molt diverses —afavorides per la por i per la informació dirigida—, que en alguns casos, pocs, han estat explicades per ells mateixos. Pensem en Llorenç Villalonga

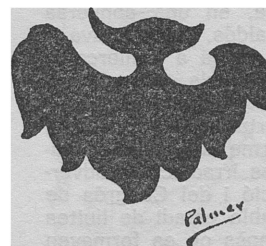
—que ha parlat sovint del tema, sense amagar la seva militància falangista—, en Guillem Colom i —mirant-s'ho d'una manera més crítica— en Francesc de B. Moll, sense oblidar, evidentment, el cas d'Andreu Caimari, cantor dels alferes provisionals.

Encara que Caimari escrivia en català, cal tenir ben en compte que «La

Nostra Terra» i el «Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana» hagueren de desaparèixer, i que el «Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana» substituï el nom pel que ja havia tingut de bon començament: «Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana». Varen haver d'ésser canviats fins i tot diversos rètols de botigues de Palma,

Arconovaldo Bonaccorsi, conegut popularment per «Conde Rossi», segons un dibuix de Palmer (1936). D'aquest aventurer feixista italià, com de tantes altres personalitats de la guerra civil a Mallorca, ens cal un estudi crític i desmitificador.

ESQUEIXOS - ESQUEIXOS - ESQUEIXOS - ESQUEIXOS

escrits en català, i durant una colla d'anys no fou possible l'edició normal de llibres en la nostra llengua: hi ha algun volum publicat cap a l'any 1945 que té —per exigències de censura— el títol en castellà, tot i que el contingut és totalment en català.

No és d'estranyar, doncs, que en aquest ambient, enrarit i sense tradició novel·lística, florís només —i mig d'imagat, encara— la poesia. Cal no oblidar que el 1949 hi hagué a Mallorca una edició de l'*Obra poètica* de Rosselló-Pòrcel, admirat per les noves generacions d'escriptors, en la qual intervingué Miquel Dolç, que el 1948 havia publicat les seves *Elegies de guerra*, «pràcticament asèptiques des del punt de vista ideològic». (4) La guerra i la difícil postguerra trobaren ressò en altres poetes mallorquins: Miquel Ferrà, Maria-Antònia Salvà, Guillem Colom...

La novel·la arribà a la nostra illa amb més retard. No podem dir, però, que el tema de la guerra hi fos silencià. Blai Bonet en parlà llargament a *Haceldama* (1959) i s'hi referí a *El mar* (1958) i a *Judas i la primavera* (1963). Baltasar Porcel ha fet entrar repetidament —amb més o menys insistència— el tema de la guerra a les seves obres: *Solnegre* (1961), *La lluna i el «Cala llamp»* (1963), *Els escorpins* (1965), *Els argonauts* (1968), *Difunts sota els ametllers en flor* (1970), etc. I cal no oblidar, encara, les al·lusions a la guerra a diverses novel·les de Llorenç Villalonga i sobretot l'obra pòstuma de Gabriel Cortès, *Pel camí del vent* (1968).

Aquests darrers anys, el tema de la guerra ha envaït la nostra narrativa, coincidint amb el boom de la novel·lística mallorquina. Precisament Gregori Mir va dedicar a aquesta qüestió un capítol del seu assaig sobre la novel·la de postguerra, que hagué d'esser suprimit per motius conjunturals.

Pel que fa a la literatura de guerra, podríem referir-nos, finalment, a d'altres obres en castellà, com és ara *Son Berga*, «poema» de Diego Zaforteza Musoles, dedicat a José M.ª Peñán (1938).

Tota aquesta literatura hauria d'esser estudiada en detall i valorada en el seu context. El resultat final de l'anàlisi fóra sens dubte que té un grau superior al que generalment hom pensa i que l'actitud dels mallorquins conscients durant la guerra fou molt menys monolítica del que un mani·queisme fàcil ens podria fer suposar. En tot cas, foren molts els qui, d'una manera o altra, perderen la guerra.

NOTES

(1) Veg. la bibliografia del llibre de Cruells i la que don a *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània* (Montserrat 1973).

(2) Veg. J. MOLAS, *Notícia de la literatura catalana relativa a la guerra civil espanyola*, «Revista de Catalunya», núm. 106 (Mèxic, setembre 1967), pàgs. 64 i 68.

(3) L. QUINTANA, *Mallorca siempre española* (Cádiz 1938), 64-66, es refereix als atacs fets per la premsa mallorquina

als intel·lectuals que havien contestat el *Missatge* dels «catalans» del 23 de maig de 1936, i a la defensa de «los aludidos», tot fent constar: «No nos convencen. Bien venidos sean los verdaderamente arrepentidos, que, por fortuna, creemos son casi todos, sino todos; pero no hay que empeñarse en defender lo indefendible». Sé que també varen tenir problemes els qui havien signat el projecte d'Estatut per a les Illes.

(4) MOLAS, art. cit., pàg. 68. Aquesta asèpsia és digna d'esser tinguda en compte en un moment que havien proferat els cants «de guerra y de imperio».

Una expressiva portada de «Aquí estamos...», revista falangista iniciada poc abans de la guerra civil i que es publicà fins als anys quaranta. Un estudi detallat de la premsa de guerra podria aclarir-nos molts de punts obscurs de la nostra història més recent.

LES CUSSES NO GISQUEN

Un conte de Miquel BAUÇÀ

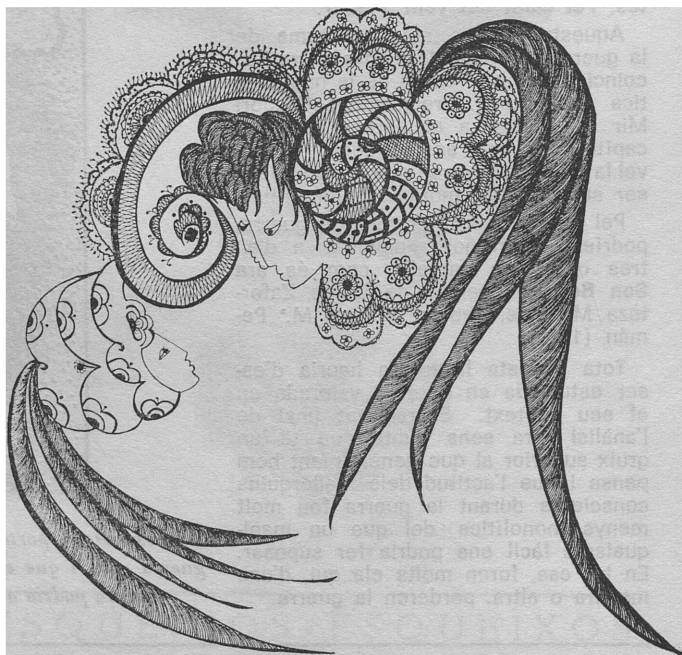
Avui arrenco de la dissolució, encara que això vagi a contracor meu. No puc assumir el món. Un diu una cosa, l'altre una altra. La gent està cada dia més duplicada de si mateixa. Per altra banda, no sóc atrevit. Francament, les vegades que ho he estat no sempre m'ha anat bé. A més a més hi ha l'espant de la buidor. La por és realment consoladora. La por és una paret que tens al costat. No et tanca. Caminant deu passes podries veure el que hi ha darrera. Però prefereixes tenir el camp sembrat de trossos de paret. Les parets, les pors, són el teu patrimoni. Tota la resta pot convertir-se en cosa àrida ràpidament: detritus que tu no entens i no saps manejar. Les pors t'acompanyen, sempre, fidels, i sempre et donen aquell punt de calor que necessites. Ets un traficant. Un viatjant sense maleta ni sac de dormir. Saps que el món és gran.

Les paraules dels altres no tenen més importància que la guia del ferrocarrils o la composició reeixida de sabates, mitjons, pantalons, calçotets, samarreta, camisa, armilla, americana, corbata, mocador i capell. Sí, ells es vesteixen així i saben on cauen els Pirineus. Pirineus. Pir-i-neu. Neus Casamitjana. Odi-seu. Caganeu. Solideu. Cirineu. Galileu. Aspid.

Aquests animals que fan por, que avancen com bulldozers, ocupant tot el carrer, que et retgiren i et trepitgen. Sí, són immoral i escadusser. No sembro begònies grosses. Per afegitó, no tinc diners. Sí, no tinc diners ni sé portar bé un trajo. I m'és difícil agafar els trens. Ni la llengua és realment pròpia. Es perseguida i està en mans de correctors. La repressió la fa més neta, però distant. No podem deixar la llengua en mans dels savis.

Sé que estic sol, cada dia més sol. No sé manobrar amb els compromisos. No tinc moral ni forma. M'aproximo més al fetus, un fetus de boira i sorra. Mentre tothom engreixa feliç els cans i entra al bar a fer una copa. Oh, tirans quotidians, si no em coneixeu, jo sé que no em veieu. I les dones? Que s'ofereixen sempre a punt, però no és veritat. També elles segueixen els seus circuits brutals.

Tallar-se trossos d'ungla amb ganiveta és bestial. Lector, no em deixis, encara que això sigui banal. Quina xerrera, Déu meu! I quina vergonya, mentre les pomeres van fent el seu treball, hi ho fan tot, realment: treuen flors blanques que alegren i

Il·lustració de M. Sancho.

pomes molsudes que alimenten. Jo hauria d'aprendre exemple del que serà el paradís terrenal. Elles, tan naturals, naturals i productives. Nosaltres, jo, aquí, amb banalitats artificioses: Cor meu que bats, ara no t'aturis. Deixa'm parlar una mica més de les pomeres. Sabies que les pomeres agraden als filòsofs, als crítics i als savis? Doncs, sí, perquè són belles i morals. No hi ha presons per a elles.

Les ales de les mosques són gràcils, si ens hi fixem bé. I són naturals, però més o menys immorals perquè no són comestibles, en principi.

Pel carrer de son Pinar davallen tres vaques grosses. Per no ser tan tautològic convé no mirar prim. La brutor escala dada dia posicions i la semàntica falla a ple rendiment. Certes coses encara funcionen. Els mercats de barri, per exemple. Les dones hi van amb cistelles i compren amb precisió alguna costella, enciam, flors de plàtics, algún liri, números. Sòlides, pètries, marmòries.

King Features. Confitures. Cunfitures. Coníferes. Còdols. Fisures. Pintures. Cada vegada ens aproximem més a la realitat. La poesia és la cosa més real. Tota la resta és fictici, poc rigorós, poc científic.

*Palpa el pom i toca el dos.
Es de cretall de Bohèmia.
Toca el cul i fot el camp.
He de buidar la panera.*

...
*Unes baves ancestrals
regalimen la pitrera.*

S'ha de totalitzar. Sí, això és bona cosa.

*Hem anat pagant el pis,
plegats, deu anys, lletra a lletra.
Si ens mudem a Son Falcó,
haurem de comprar bicicletes.*

ROSA DELS VENTS - ROSA DELS VENTS - RO

DE MALLORCA

«Quejío»: Un crit d'angúnia a Son Gotleu

per Antoni TARABINI

El passat 19 de març, el grup teatral sevillà **La Cuadra** traslladà el seu quadre escènic **Quejío** des de l'Auditorium a Son Gotleu. Salvador Tavora, creador i actor de **Quejío**, se'n va mostrar una i altra vegada desanimat per la reacció del públic que acudia a veure'ls a la Sala Mozart de l'Auditorium. Acudien a veure un **tablado** flamenc clàssic i sortien decebuts per no comprendre, per no viure en la pròpia carn, l'autenticitat d'un flamenc distint que reflexava l'ànima i la realitat d'una Andalusia que no té res a veure amb la imatge turística de toros i pandereta. De fet, interromperen les representacions a l'Auditorium un dia abans del previst, per poder acudir a Son Gotleu, on habita un gran nombre d'immigrants andalusos que, ells sí, han viscut la vertadera Andalusia. Ningú expressa la seva alegria cridant: Ai, ai! Aquest és un crit d'angúnia. Em preguntava una i mil vegades per què els cants i els balls flamencs no reflexaven les realitats concretes dels andalusos que els feiem.

I vaig arribar al convenciment de que la nostra realitat estava falsejada i amagada ferm. Amb aquestes paraules Salvador Tavora presentà **Quejío** en el teatre improvisat de Son Gotleu, davant més de quatre-centes persones —la majoria dels quals eren andalusos— que havien acudit a la representació.

Aquella gent sí que va comprendre, perquè ho havia viscut en la pròpia carn, aquella buleria:

**El trigo pa los señores,
par pueblo las alegrías,
pa mi pecho los dolores.**

I aquella altra que canta:

**Salí de mi tierra,
me fui con dolor,
si hay quien reparta justicia
de mí se olvidó.
Qué penita más grande
tengo que callar,
que se me llenen los puños de rabia
si miro atrás.**

Aquella gent sí que comprenia el

que significaven uns homes fermats a un bidó i que s'esforçaven per arrancar-lo de la seva arrel. Comprenien la desesperació d'aquells homes fermats. Comprenueren finalment que només l'esforç de molts —de tothom— és capaç de canviar una realitat —la seva— que els lliga i esclavitzava.

I foren capaços de recollir el cap de la corda que, com a testimoni, Salvador Tavora i els seus oferien als assistents al final de la representació.

Per ventura aplaudiren menys que a l'Auditorium justament perquè **Quejío** els havia arribat a l'ànima. I no com entre «els altres», molts dels quals aplaudien la «magnífica representació» però en el seu interior —si és que es preguntaven quelcom— s'obria un interrogant: «¿Quina missió o missatge pot esser el de **Quejío** que, falsejant realitats, es recolza en condicionaments sociològics, ja desapareguts venturosament des de fa molts d'anys?». (*Mundo deportivo*, 23 agost 1972).

ANTONI TARABINI

DE MENORCA

Cultura i/o benefici?

per Josep M. QUINTANA

Darrerament, i damunt la premsa local, ens hem trobat amb una sèrie de manifestacions que bé mereixen un comentari per part nostra.

Els qui heu seguit amb un cert deteniment el procés evolutiu del **fet turístic** a les nostres illes, sabreu prou bé les raons i interessos que l'han motivat. No es tracta ara de judicar, des d'aquestes planes, el **fet turístic** a les Balears, ni més concretament a Menorca. En aquest sentit n'Andreu Murillo, l'octubre de 1971, el tractà acuradament, sinó que es tracta, més bé, de judicar unes manifestacions recents, molt perilloses, que intenten de lligar el **fet turístic** al desenvolupament de la nostra cultura.

És notícia que l'edifici del vell Institut de Maó ha estat cedit —a precari i per un termini d'un any— a un grup que pensa muntar-hi el proper estiu, un **Centro Internacional de Cultura y Arte**. Aquesta notícia, per ella mateixa, potser no tindria res de particular si no anàs lligada a una sèrie de manifestacions fetes pels més directes responsables sobre el perquè de la qüestió.

Les intencions primordials —i cit textualment (MENORCA, 4/IV/73)— són la **organización de un centro cultural en el que, teniendo cabida todas las Artes, promueva el movimiento turístico hacia nuestra isla de grupos de estudiantes, profesoras y simples aficionados a las mismas, lo que significa un turismo selecto, de alto nivel cultural**.

Demanats els entrevistats sobre altres moviments paral·lels d'aquest ordre, diuen: **Ciertas islas del Mar Egeo han visto aumentados sus recursos en la bolsa de la oferta turística gracias a la notoriedad obtenida por sus escuelas de Arte extranjeras**.

Evidentment, el que s'intenta, segons sembla, és primordialment una promoció del turisme i, per cert, d'un turisme selecte, de classe, que —segons la seva opinió— aportarà un considerable bagatge cultural.

Normalment, qualsevol intent de revitalitzar l'activitat cultural ha vingut acompanyat sempre d'un esforç de càracter econòmic, i difícilment la promoció de la cultura a nivell de divulgació —no ens ficam aquí amb l'investigació a nivell de programació estatal— ha produït considerables beneficis.

Fa uns anys, vaig estar ficat en una experiència de turisme —diguem-ne

social— on s'intentava de proporcionar al visitant foraster, per un preu mòdic —a preu de cost— un contacte no sols amb la naturalesa de Menorca, sinó també amb els diferents aspectes de la nostra realitat. L'experiència no sé encara si va fracassar o va tenir èxit, però certament que en vaig treure unes conseqüències. En primer lloc vaig comprovar que realment eren molt pocs els qui venien decidits a conèixer quelcom més que el nostre **sol de España**. I dels qui hi venien, molts pocs gaudien de possibilitats econòmiques i rarament contribuïen d'una manera eficaç a engrair el nostre patrimoni.

L'any passat, damunt d'aquestes mateixes planes, us vaig parlar d'una Associació que havia nascut a Madrid, a nivell d'alts personatges, i que es deia **Amigos de Menorca**.

Un industrial maonès, el senyor Rafael Carretero, tot referint-se a la dita Associació, ha publicat aquests dies un escrit que fa referència a la qüestió turística objecte del nostre comentari.

En síntesi diu que, per tal d'esdevenir menorquí de debò, cal afegir al fet casual d'haver nascut a Menorca, un conjunt de condicions que hom pot aplegar sota el mot **menorquinista**, que —segons diu— és **la esencia de la mismidad insular, la conciencia viva de la receptividad sentimental a cuanto atañe a Menorca**.

Parla, llavors, de les activitats dels nuclis dispersos dels **Amigos de Menorca**, i acaba dient que el que es vol aconseguir és **ampliar al máximo el número de asociados, siempre dentro de un marco de selectividad, ya que aspiramos a que quienes nos visiten, llámense turistas, negociantes, congresistas, artistas, etc., posean calidad humana, intelectual y económica para que, a la par que aporten saneados ingresos, otorguen dignidad, presencia y señorío, en reciprocidad a un trato afable, honrado y cortés**.

Davant d'aquestes manifestacions hom no sap si irritar-se per la mala fe de certes persones, per llur ignorància o per llur cinisme descarat, però el que hom no pot deixar de fer és d'irritar-se.

Què entén aquesta gent per cultura? Creu sincerament això que manifesta o amaga sota la màscara d'una promoció cultural les més interessades i intrigants qüestions econòmiques?

És que hem arribat a tal grau de refinament espiritual que dins la nostra malaguanyada societat classista, el **gentleman** de guant blanc i bossa grossa és el més genuí posseïdor de la qualitat humana i intel·lectual?

Tan **nobles** posits contrasten evidentment amb la nostra realitat. A Menorca, hi manquen escoles i, moltes de les que hi ha, no tenen els més elementals condicionaments. Els pares dels infants han protestat ben sovint per les irregularitats i per la manca de places. A Menorca, gairebé cap òrgan oficial ha subvencionat o ha intentat de promocionar la nostra llengua perquè, potser, no és quelcom que pertany a **la esencia de la mismidad insular**. A Menorca, la cultura —no entesa com a gaudiment enyoradís del passat, com l'entenien l'humanisme renaixentista, i l'entenen per ventura els defensors actual de la Cultura amb majúscula— està morta o, a tot estirar, ensopida tristament. A Menorca, el poble senzill es queixa constantment per l'escassetat de carn i pels preus desorbitants de les verdures i de les fruites. A Menorca, l'esgotament dels capitals illencs, ha deixat el país en una quasi total depenència de capitals exteriors. A Menorca, com a tants altres indrets, el turisme ha creat una subclasse de cambrers i cambreres, immigrants de temporada, que viuen en unes lamentables condicions. A Menorca, la manca absoluta de **camping** dificulta fortament les possibilitats de fer turisme a joves de bon esperit i fortes cames que vindrien a la nostra illa decidits a fer quelcom més que prendre el sol. A Menorca, la política dels beneficiats pel desenvolupament turístic gira l'esquena a la cultura del poble i ens vol fer creure que, llevat-nos el capell davant el turista que passa bocabadant pels nostres carrers, farem una proesa cívica, de màxima virtut ciutadana, i contribuir, així, no sols al desenvolupament de la nostra cultura, sinó també al creixement de la nostra riquesa.

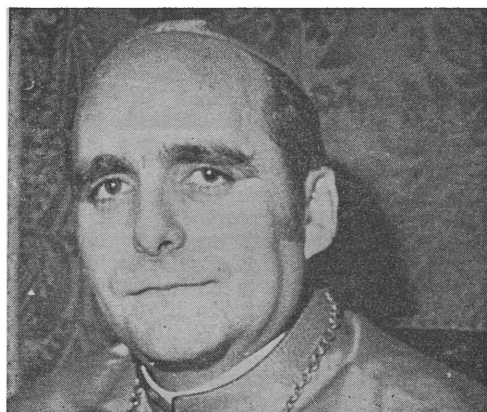
Moltes coses més podrien afegir, però les dites són suficients per a expressar la nostra radical disconformitat. Davant fets com aquest, no creim que el silenci sigui la resposta millor.

Si voleu un **turismo de lujo**, allà vosaltres. Al cap i a la fi, que paga, mana. Però deixau en pau la cultura. Que la cultura potser és quelcom més important, potser és el patrimoni viu d'un poble.

* L'ESGLÉSIA QUE * NAVEGA A MALLORCA

Escriuen: **Pere LLABRÉS i Joan Manuel LETE**

**D. Teodor
Ubeda,
Bisbe
de Mallorca**

La gran majoria del clergat i del poble mallorquí ha acollit com la cosa més natural, i també amb satisfacció i esperança, el nomenament de Don Teodor, com a bisbe de la nostra Seu de la qual ja era Administrador Apostòlic des de març de l'any passat. La nova es féu pública el dissabte del Ram, dia 14 d'abril.

Deixem-nos dels rams i palmes de retòriques estantisses, que solien acompanyar l'entrada triomfal dels bisbes. La millor acollida, crec que és l'ofertament sincer, lleial, de col·laboració amb el qui ha estat cridat per prestar un servei molt important, transcendent, a la nostra Església; un servei evangèlic de pasturatge, de conducció del Poble de Déu que viu a Mallorca, en comunió amb les altres esglésies que formen l'única Església del Senyor Jesús.

En aquest temps de caiguda de mites, també la figura del bisbe s'ha desmitificat, o millor s'ha alliberat d'una sèrie de pesos d'autoritarisme, del fer-ho tot, de prepotència fins i tot de tipus socio-polític, que s'havien anat aferrant a la imatge pseudo-tradicional del qui havia de ser, per a l'Església local, imatge de l'únic Bon Pastor.

Dins la comunió eclesial, el bisbe no és, no pot ésser, una persona aïllada; i això, per motius de fe i per motius del dinamisme de la societat actual. De l'estreta col·laboració entre el bisbe i el seu presbiteri, amb els religiosos i tot el poble feel, pot començar a florir una Església de Mallorca més present al món, més servidora de l'home, més encarnada en el nostre poble, que sigui més evangèlica-

ment llum, sal i llevat del Regne de Déu a la nostra terra.

Es una esperança que «LLUC» —que dins les seves limitacions vol estar sempre al servei del poble de les Illes— diposita confiadament en les mans del qui ha de regir el timó d'aquesta nau, a la qual no manquen ni divisions internes ni envestides d'una societat canviant i de cada dia més indiferent al fet religiós, més materialista.

El començament d'un servei episcopal és decisiu sempre per a una diòcesi: pot indicar el principi d'una nova etapa dins la història de la nostra Església, tan vinculada als esdeveniments del nostre poble. Confiam que Don Teodor, que des de fa un any s'esforça per copsar l'esperit i la realitat del nostre poble i per integrar-s'hi plenament, sàpiga ésser vincle eficaç d'unitat, i condueixi l'Església de Déu que viu a Mallorca vers la direcció que vol l'Esperit —i no la nostra curolla o el nostre pecat—, i que la fa servidora humil del Regne de Déu, ara i aquí, per a salvació de l'home d'avui.

Pere LLABRÉS

MALLORCA, DIASPORA?

Fou el diumenge abans de Sant Josep, dia del Seminari, que «Diario de Mallorca» publicà unes reflexions de M. Bauçà entorn del nombre i disminució de sacerdots a la nostra Illa. Senyalava tres fonts de preocupació: envelliment del clergat, secularitzacions, disminució de seminaristes. La desproporció entre el nombre de feels i capellans

menarà, dins poc temps, a una situació de diàspora; és a dir, que d'una situació immensament majoritària dels catòlics a Mallorca, passarem (és un diagnòstic, no un desig, adverteix M. B.) a una situació minoritària; pas de la «Cristiandat» a la «Diàspora». Es un canvi sense precedents a la història moderna de l'Església, imprevisible fa pocs anys entre nosaltres, del qual n'hem de prendre consciència. Ara bé, la situació de pobresa, de purificació, d'exili i dispersió que suposa la diàspora poden coincidir amb uns moments de plenitud de l'Església. Prova d'això: l'Església dels tres primers segles i a terres de Missió.

Fins aquí la reflexió de Manuel Bauçà.

Crec que la situació de diàspora no serà deguda només a la disminució de capellans. Les línies socio-culturals-polítiques, en què es mouen la crisi i el canvi de la civilització occidental, generadora d'un nou tipus de societat —també aquí, a l'Illa, que es desaïlla— no ens indiquen gens ni mica la pervivència d'una Església de Cristiandat. Això és més seriós i indicatiu que el parcial buidament del nostre Seminari. Per altra banda, no cal lamentar-nos abans d'hora. Si bé s'han desinflat les ordenacions de devers l'any 66, fruit de l'eufòrica entrada massiva de nins al Nou Seminari, beneït tretze anys abans, l'any 53, el nombre de capellans a Mallorca és més que suficient. I una minva d'ordenacions, si bé ens dóna el sofriment d'un clergat envellit, pot obligar-nos a re-situar el ministeri presbiteral perquè aquest arribi a trobar el seu punt i el seu temps dins el nostre món. Així obtindríem també el benefici d'una Església desclericalitzada, que ens fa tanta de falta!

L'article comentat va ser llegit pels alumnes de C.O.U. del Col·legi «Lluís Vives» de Ciutat, cinquanta dels quals respongueren a una enquesta sobre aquest tema. Pere Alcover i Gaspar Rullan ens han facilitat els resultats de l'enquesta.

Un 92 % dels enquestats creuen que l'Església catòlica a Mallorca camina vers una situació de diàspora. Quant a les causes, un 8 % ho atribueixen a les jubilacions, un altre 8 % a les secularitzacions de capellans, un 74 % a la disminució de vocacions; i un 10 % a altres fets.

Sobre el celibat, un 60 % el considera absurd i decisiu sobre el nombre de vocacions; un 20 % opina que influeix en això, i que hauria de ser optatiu; un 10 % pensen que la supressió del celibat solucionaria només en part el problema vocacional; un altre 10 % diuen que el celibat no incideix en el nombre de vocacions.

Sobre la minva de vocacions: un 12 % l'endossa a l'escassa formació religiosa que reben els joves; un 20 % a la influència del turisme; un 30 % al poder de la societat de consum; un 17 % creu que és deguda a l'evolució de les idees i un 21 %, al desprestigi de l'Església.

Per evitar que l'Església catòlica entre nosaltres caigui en una situació de diàspora, uns proposen una renovació d'idees; altres el foment de la formació religiosa. Finalment, uns altres pensen que la situació de diàspora seria una situació benèfica, ja que actuaria com a filtre que seleccionaria els veritables creients de la gran massa que avui tenim.

Creim que aquesta opinió és, si més no, una mostra del que avui en dia pensen molts de joves davant la nova situació de l'Església en el món, que ens obliga a reflexionar, a tots.

Pere LLABRÉS

QUARESMA I CATEQUESI D'ADULTS

Aiximateix alguna comunitat cristiana s'ha preocupat, aquests darrers anys, per cercar nous camins de preparació i celebració de la Pasqua.

Entre moltes pràctiques devocionals, amb una certa tintura d'aggiornamento postconciliar, que el diari ens anunciava cada dia i que solen servir més per acontentar la clientela habitual de les antigues parròquies, ens ha vingut a les mans un temari prou sugestiu que es va desenrotllar aquesta Quaresma passada a la parròquia de Santa Caterina Thomàs. Temes de reflexió i diàleg:

Teologia de l'alliberació. Alliberació i: persona, societat, Església. Església i comunitat política.

Cada dijous exposaven aquests temes Carmel Bonnín i Antoni Oliver. El diumenge següent, en excursions a santuaris de l'illa, es dialogava per grups sobre el tema corresponent. Un d'aquests diumenges, els adolescents hi intervingueren i s'aconseguí un autèntic diàleg entre generacions. Una experiència que anima i obre el camí de l'esperança.—LL. M.

UN CENTENAR DE JOVES CELEBRA LA PASQUA

Les inquietuds despertades per la trobada de joventut del passat mes de desembre (Cfr. «LLUC», gener 1973) amb els germans Robert i Gianni de Taizé, convocaren un centenar de joves a Santa Llúcia de Mancor, des del capvespre del Dijous Sant fins a la matinada del diumenge de Resurrecció, per celebrar la Pasqua.

Una primera reflexió sobre les diverses formes d'esclavatge de què som víctimes, i de les quals feim víctimes els altres, culminà en l'Eucaristia de la nit del dijous, com a celebració del Crist Alliberador, que ens compromet a la lluita per l'alliberació personal i dels germans.

El divendres tractarem de descobrir com la Passió del Senyor continua en l'home d'avui, dins les diverses situacions d'injustícia i opressió per les quals l'home és víctima de l'home, per acabar, ja entrada la nit, amb la celebració de la Passió i Mort del Senyor, per la Paraula i la pregària.

El dissabte, després d'una exposició sobre la Resurrecció de Crist a la Bíblia, va seguir una reflexió sobre el sentit de la Resurrecció per a l'home d'avui, i els compromisos que inclou. Tot això trobà la seva expressió a la Vigília pasqual que començà a entrada de fosca amb les celebracions de la Llum i de l'Aigua, de la Paraula i de l'Eucaristia, i acabà amb una festa que es perllongà fins a la matinada.

Un petit grup de mallorquins participaren també a l'illa veinada a la trobada que organitzaren els menorquins, i una altra representació de la nostra illa prengueren part a l'encontre de 18.000 joves que es reuniren a Taizé des dels punts més llunyans del món.

Així queda obert el camí vers el Concili dels joves que està anunciat per l'estiu de 1974.

Joan Manuel LETE

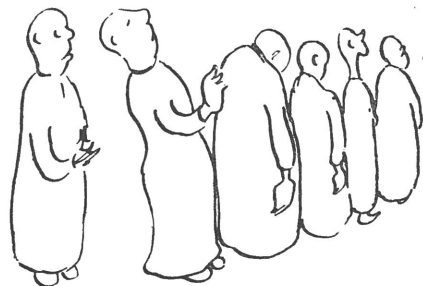
UNA ESGLESIA ECUMENICA A CANYAMEL

La Comissió de veïns de Canyamel, que comprèn tres noves urbanitzacions de la costa de Capdepera, fa dos anys que projectà, amb l'aprovació del bisbe Rafel, la construcció d'una església on totes les confessions cristianes hi poguessin celebrar el seu culte. Aquesta església de sant Pau, edificada a Torre de Canyamel, fou inaugurada solemnement el dissabte de Pasqua, 23 d'abril. Presidí la inauguració el Vicari General de la diòcesi, Mn. Guillem Fiol i hi intervingueren el pastor evangèlic Dietrich Hillebrand i el Rd. Heinrich Hollebrand, rector de la parròquia catòlica alemanya a Mallorca.

Esperam que aquest temple ecumènic, alçat per la iniciativa de la Junta d'obres de Canyamel, sigui —com augurà el Rd. Hillebrand— «un refugi per a la predicació de tot allò que respiri Resurrecció» i promogui cada vegada més, entre tots els qui habiten o visiten la nostra illa, un centre de recerca i

trobada de la unitat volguda per Crist per a tots els creients.

LL. M.

UN QUE VA ERRAT DE COMPTES

El «Diario de Mallorca» va publicar dia 29 de març aquest coverbo d'En Pep Mindano. Deia que aquests capellans del dibuix feien coa per comprar paper d'Estat per pagar multes.

L'amon Pep: no és aquest tipus de capellans que, ara com ara, paguen multes; ni aquesta coa, l'hem poguda veure davant cap estanc mallorquí, fins ara... — LL. M.

JUTIPIRIS

per R. CAVALLER

LA PELLÍCULA ERA MONA; L'ASTIMA D'AQUELLA PORQUERIOTA FINAL, DE LA BESADA!

R. CAVALLER

MANUEL VILANOVA Fiol

FILLS DE A. FABREGUES

(Papers especials)

Vascongada de Sobres y Bolsas, S. A.

Articles de Papeteria

(Rollos teletipo, calculadora, precintos, etc.)

C/. Gumersindo, 85 - 87 - Tel. 25 11 31

PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

SUBSCRIVIU-VOS A LA REVISTA "LLUC"

VOS OFERIM ARTICLES
SOBRE SOCIOLOGIA, ART,
LITERATURA, CINEMA,
URBANISME, ETNOLOGIA,
PEDAGOGIA, HISTÒRIA,
MÚSICA, TURISME...
I ALTRES ASPECTES DE
LES ILLES

SEMPRE A CURA DEL
MILLORS INVESTIGADORS

FEIS-NOS ARRIBAR
LA VOSTRA SUBSCRIPCIÓ

FERRETERIA GRIMALT BLANCH

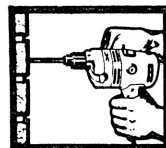
AHORRE TIEMPO Y DINERO CON *Black & Decker*

"HAGALO USTED MISMO"

CON LA TALADRADORA D500 Y SUS
ACCESORIOS PODRA EFECTUAR
INFINIDAD DE TRABAJOS FACILMENTE
(CORTAR, SERRAR, AGUJEREAR,
PULIR, ABRILLANTAR, ETC.)

D 500
1995 PTS.
AHORA
1400 PTS.

TALADRAR

PULIR

SERRAR

GUTHART

Black & Decker

DEMOSTRACION
Y VENTAS

FERRETERIA GRIMALT BLANCH

c/. Sindicato, 122-126

c/. Aragón, 19-21

Pza. Navegación, 9 y Cerdà, 2
PALMA DE MALLORCA

Bar Restaurant Ca S'AMITGER

Vos hi serviran uns bons plats
típics de Mallorca

Telèf. 11 - LLUC

BANCA MARCH

Capital desemborsat Ptes. 600.000.000' -
Reserves 1.297.494.000' -
Regularització Llei 76/1961 205.319.464' -

CASA CENTRAL I DOMICILI SOCIAL:
PALMA DE MALLORCA

Carrer de Sant Miquel, 17-19 - Tel. 22.48.05
Apartat de Correus núm. 672
Telex 68.611

Sucursal a Barcelona:
C. Caspe, 17 - Tel. 2.22.06.10
Apartat de Correus 1971
Telex 54.439

Altres 33 Sucursals i Agències Urbanes a les
Balears i a Barcelona

Realitza tota classe d'operacions de
BANCA BORSA CANVI

Aprovat pel Banc d'Espanya amb el número 5.042

POLISSES
PER SENTIR-SE SEGURS

Vostè les necessita pel seu
negoci, casa, vehicle... i també
per la seva pròpia vida.

Demani informació sense
compromís a qualsevol de
les nostres oficines i agents.

MARE NOSTRUM
vol estar al seu servei.

DIRECCIÓ GENERAL:
Via Roma, 45 - Tel. 2128 00
PALMA DE MALLORCA